

Έκθεση για τα Θεμελιώδη Δικαιώματα 2019

Γνώμες του FRA

Το 2018 υπήρξε έτος προόδου, αλλά και προβλημάτων όσον αφορά την προστασία των θεμελιωδών δικαιωμάτων. Στην Έκθεση για τα Θεμελιώδη Δικαιώματα 2019 του FRA εξετάζονται οι σημαντικότερες εξελίξεις στον τομέα και προσδιορίζονται όχι μόνο τα επιτεύγματα, αλλά και τα ζητήματα που εξακολουθούν να προκαλούν ανησυχία. Στην παρούσα δημοσίευση παρουσιάζονται οι γνώμες του FRA σχετικά με τις κυριότερες εξελίξεις στους εξεταζόμενους θεματικούς τομείς και συνοπτική τεκμηρίωση των γνώμων αυτών. Με αυτόν τον τρόπο, παρέχεται μια συνοπτική και ταυτόχρονα κατατοπιστική επισκόπηση των βασικών προκλήσεων που αντιμετωπίζουν η ΕΕ και τα κράτη μέλη στον τομέα των θεμελιωδών δικαιωμάτων.

Περιεχόμενα

1	Υλοποίηση των στόχων βιώσιμης ανάπτυξης στην ΕΕ: ένα ζήτημα ανθρωπίνων και θεμελιωδών δικαιωμάτων	2
2	Ο Χάρτης των Θεμελιωδών Δικαιωμάτων της ΕΕ και η χρήση του από τα κράτη μέλη	6
3	Ισότητα και απαγόρευση των διακρίσεων	8
4	Ρατσισμός, ξενοφοβία και συναφείς μορφές μισαλλοδοξίας	12
5	Ένταξη των Ρομά	14
6	Άσυλο, θεωρήσεις, μετανάστευση, σύνορα και ένταξη	16
7	Κοινωνία της πληροφορίας, προστασία της ιδιωτικής ζωής και προστασία των δεδομένων	18
8	Δικαιώματα του παιδιού	21
9	Πρόσβαση στη δικαιοσύνη και δικαιώματα των θυμάτων εγκληματικών ενεργειών	23
10	Εξελίξεις όσον αφορά την εφαρμογή της Σύμβασης για τα δικαιώματα των ατόμων με αναπηρία	25

1 Υλοποίηση των στόχων βιώσιμης ανάπτυξης στην ΕΕ: ένα ζήτημα ανθρωπίνων και θεμελιωδών δικαιωμάτων

Στο παρόν κεφάλαιο εξετάζεται η σχέση μεταξύ του πλαισίου των ανθρωπίνων και θεμελιωδών δικαιωμάτων και των στόχων βιώσιμης ανάπτυξης (ΣΒΑ) της παγκόσμιας ατζέντας 2030 στο πλαίσιο των εσωτερικών πολιτικών των κρατών μελών και της πολιτικής της ΕΕ. Δίνεται έμφαση στους ΣΒΑ που συνδέονται με τη μείωση των ανισοτήτων (ΣΒΑ 10) και την προαγωγή της ειρήνης, της δικαιοσύνης και των ισχυρών θεσμών (ΣΒΑ 16). Στο κεφάλαιο τονίζεται η σημασία της συλλογής αναλυτικών στοιχείων σχετικά με δυσπρόσιτες ομάδες του πληθυσμού με σκοπό την ανάπτυξη στοχευμένων και σύμφωνων προς τα δικαιώματα πολιτικών βάσει αποδεικτικών στοιχείων, οι οποίες συμβάλλουν στην ενίσχυση της θέσης κάθε ανθρώπου, ιδίως εκείνων που κινδυνεύουν περισσότερο να μείνουν στο περιθώριο. Στο κεφάλαιο εξετάζεται επίσης ο τρόπος με τον οποίο η ΕΕ και τα κράτη μέλη της υλοποιούν τη δέσμευσή τους να ενσωματώσουν στη βιώσιμη ανάπτυξη μια προσέγγιση με βάση τα δικαιώματα· εξετάζονται εργαλεία συντονισμού των πολιτικών και χρηματοδοτικά μέσα που μπορούν να συμβάλουν στην προώθηση της υλοποίησης των ΣΒΑ με πλήρη σεβασμό των θεμελιωδών δικαιωμάτων· τονίζεται, τέλος, η σημασία των εθνικών θεσμών για την προαγωγή και προστασία των ανθρωπίνων δικαιωμάτων, η σημασία των φορέων ισότητας και των οργανισμών διαμεσολάβησης, καθώς και των τοπικών αρχών, των επιχειρηματικών κοινοτήτων και της κοινωνίας των πολιτών, όσον αφορά την ενσωμάτωση της διάστασης των ανθρωπίνων δικαιωμάτων στους ΣΒΑ.

Οι στόχοι βιώσιμης ανάπτυξης (ΣΒΑ) και τα ανθρωπίνια και θεμελιώδη δικαιώματα αλληλοσυμπληρώνονται όσον αφορά τον κοινό βασικό τους στόχο για προαγωγή της ευημερίας όλων των ανθρώπων. Ενώ οι ΣΒΑ αποτελούν μια συγκεκριμένη και στοχευμένη παγκόσμια ατζέντα πολιτικής για την καθοδήγηση των δράσεων των κρατών και άλλων παραγόντων, συμπεριλαμβανομένης της ΕΕ, τα ανθρωπίνια και θεμελιώδη δικαιώματα συνιστούν ένα ολοκληρωμένο κανονιστικό πλαίσιο το οποίο δημιουργεί νομικές υποχρεώσεις και απαιτεί λογοδοσία. Οι ΣΒΑ βασίζονται στα ανθρωπίνια και θεμελιώδη δικαιώματα και αποσκοπούν στην πραγμάτωσή τους. Παράλληλα, η προσέγγιση των ΣΒΑ με βάση τα δικαιώματα είναι η πλέον κατάλληλη για την προώθηση της υλοποίησης των αναπτυξιακών στόχων.

Όλοι οι ΣΒΑ έχουν άμεσα ή έμμεσα μια διάσταση που αφορά τα ανθρωπίνια δικαιώματα και είναι αλληλένδετοι μεταξύ τους. Ωστόσο, η συγκεκριμένη διάσταση είναι περισσότερο εμφανής σε

ορισμένους από αυτούς –όπως στον ΣΒΑ 10 για τη μείωση των ανισοτήτων και στον ΣΒΑ 16 για την προαγωγή της ειρήνης, της δικαιοσύνης και των ισχυρών θεσμών. Στο πλαίσιο αυτό, η υλοποίηση και η μέτρηση των ΣΒΑ 10 και 16 συνδέονται επίσης με την υλοποίηση και τη μέτρηση των ανθρωπίνων και θεμελιωδών δικαιωμάτων που κατοχυρώνονται σε διεθνείς πράξεις για τα ανθρωπίνια δικαιώματα και στον Χάρτη των Θεμελιωδών Δικαιωμάτων της ΕΕ, όπως το δικαίωμα στην ανθρωπίνη αξιοπρέπεια, στη μη διάκριση και στην ισότητα έναντι του νόμου και μεταξύ γυναικών και ανδρών, το δικαίωμα στη ζωή και στην ακεραιότητα του προσώπου, το δικαίωμα στην κοινωνική ασφάλιση και κοινωνική αρωγή, ή δικαιώματα που συνδέονται με την πρόσβαση στη δικαιοσύνη.

Από στοιχεία της Eurostat, τα οποία περιλαμβάνουν στοιχεία του FRA σχετικά με τη βία κατά των γυναικών και συμπληρώνονται από πρόσθετα στοιχεία που συλλέγει και αναλύει ο FRA σχετικά

με δυσπρόσιτες ομάδες του πληθυσμού, όπως οι εθνοτικές ή θρησκευτικές μειονότητες, οι μετανάστες ή τα άτομα ΛΟΑΔΜ, αναδεικνύεται η ανάγκη ενίσχυσης των προσπαθειών για την πλήρη υλοποίηση των ΣΒΑ. Κατά τα τελευταία έτη έχουν αυξηθεί οι ανισότητες, και ιδίως οι εισοδηματικές ανισότητες. Παρότι η αύξηση αυτή φαίνεται να έχει ανακοπεί τελευταία, η συνολική αύξηση της εισοδηματικής ανισότητας έχει δημιουργήσει σύνθετες προκλήσεις όσον αφορά την ισότιμη άσκηση των θεμελιωδών δικαιωμάτων, ιδίως για τις μειονεκτούσες ομάδες του πληθυσμού. Παράλληλα, οι διακρίσεις και η παρενόχληση, όπως και η βία κατά ατόμων που συνδέεται με διακρίσεις, καθώς και η βία κατά των γυναικών, αποτελούν πραγματικότητα για σημαντικό μέρος του πληθυσμού της ΕΕ. Επιπλέον, έχουν προκύψει νέες προκλήσεις όσον αφορά την τήρηση του κράτους δικαίου.

Προκειμένου να αντιμετωπιστούν αυτές οι καταστάσεις και να επιτευχθούν οι ΣΒΑ σύμφωνα με τις σχετικές με τα θεμελιώδη δικαιώματα υποχρεώσεις, η ΕΕ και τα κράτη μέλη έχουν στη διάθεσή τους ορισμένα εργαλεία, όπως η αυστηρή νομοθεσία κατά των διακρίσεων και οι διάφορες τομεακές πολιτικές. Ωστόσο, δεν έχει τεθεί ακόμη επισήμως προς συζήτηση μια συνολική στρατηγική της ΕΕ για την ολοκληρωμένη βιώσιμη ανάπτυξη με βάση τα δικαιώματα, όπως η στρατηγική που προτάθηκε από την πολυσυμμετοχική πλατφόρμα της ΕΕ σχετικά με τους ΣΒΑ για την περίοδο μετά το 2020. Γι' αυτό, στις αρχές του 2019 η Ευρωπαϊκή Επιτροπή δημοσίευσε έγγραφο προβληματισμού στο οποίο παρουσιάζονται τρία πιθανά σενάρια για την εν λόγω στρατηγική προκειμένου να αρχίσει σχετική συζήτηση. Με βάση αυτό το έγγραφο προβληματισμού, τον Απρίλιο του 2019 το Συμβούλιο της ΕΕ εξέδωσε τα συμπεράσματά του με τίτλο «Προς μια ολοένα και πιο βιώσιμη Ένωση έως το 2030».

Οι αποτελεσματικοί μηχανισμοί παρακολούθησης και συντονισμού των πολιτικών, όπως το Ευρωπαϊκό Εξάμηνο, μπορούν επίσης να διαδραματίσουν σημαντικό ρόλο στην υλοποίηση των ΣΒΑ, με την άντληση στοιχείων από τον πίνακα αποτελεσμάτων στον τομέα της δικαιοσύνης και τον κοινωνικό πίνακα αποτελεσμάτων της ΕΕ. Ωστόσο, μέχρι στιγμής, οι ειδικές ανά χώρα συστάσεις που έχουν εκδοθεί στο πλαίσιο του Ευρωπαϊκού Εξαμήνου δεν λαμβάνουν ρητά υπόψη ούτε την ατζέντα των ΣΒΑ ούτε τις σχετικές απαιτήσεις σχετικά με τα θεμελιώδη δικαιώματα.

Ένα ακόμη σημαντικό εργαλείο είναι η χρήση των ταμείων της ΕΕ. Πρόσφατες προτάσεις της Ευρωπαϊκής Επιτροπής συνδέουν τη μελλοντική χρηματοδότηση από την ΕΕ στο πλαίσιο του νέου πολυετούς δημοσιονομικού πλαισίου (προϋπολογισμός της ΕΕ) για την περίοδο 2021-2027 με

(αναγκαίους πρόσφορους όρους) που συνδέονται με τα δικαιώματα («αναγκαίοι πρόσφοροι όροι»), όπως η τήρηση και η εφαρμογή του Χάρτη των Θεμελιωδών Δικαιωμάτων της ΕΕ. Επιπλέον, η Επιτροπή έχει προτείνει τρόπους προστασίας του προϋπολογισμού της Ένωσης στην περίπτωση γενικευμένων ελλείψεων όσον αφορά το κράτος δικαίου στα κράτη μέλη.

Ο σεβασμός και η προαγωγή των θεμελιωδών δικαιωμάτων, με παράλληλη προώθηση των ΣΒΑ και της γενικής δέσμευσης να μη μείνει κανείς στο περιθώριο, προϋποθέτουν εμπειρογνωμοσύνη, καθώς και επαρκή και αναλυτικά δεδομένα. Τέτοιου είδους δεδομένα δεν είναι πάντα διαθέσιμα. Επιπλέον, ακόμη και όταν είναι διαθέσιμα, δεν λαμβάνονται πάντα υπόψη.

Σε εθνικό επίπεδο, η υλοποίηση των ΣΒΑ με βάση τα δικαιώματα θα μπορούσε να ευνοηθεί από την εξασφάλιση μιας πιο διαρθρωμένης και συστηματικής συμμετοχής τόσο των εθνικών θεσμών για την προαγωγή και προστασία των ανθρωπίνων δικαιωμάτων, όσο και των φορέων ισότητας και των οργανισμών διαμεσολάβησης, της τοπικής αυτοδιοίκησης, των κοινωνικών εταίρων, των επιχειρήσεων και της κοινωνίας των πολιτών στους μηχανισμούς συντονισμού και παρακολούθησης των ΣΒΑ, καθώς και στις επιτροπές παρακολούθησης των ταμείων της ΕΕ. Η εξασφάλιση της συμμετοχής αυτής θα μπορούσε επίσης να συμβάλει στην ενίσχυση των θεσμών και, κατ' επέκταση, στην προώθηση της υλοποίησης του ΣΒΑ όσον αφορά την ειρήνη, τη δικαιοσύνη και τους ισχυρούς θεσμούς (ΣΒΑ 16).

Επιπλέον, η δυναμική συμβολή των εθνικών θεσμών για την προαγωγή και προστασία των ανθρωπίνων δικαιωμάτων, των φορέων ισότητας και των οργανισμών διαμεσολάβησης στη συλλογή και ανάλυση δεδομένων σχετικών με τους ΣΒΑ και τα θεμελιώδη δικαιώματα για δυσπρόσιτες ομάδες του πληθυσμού παραμένει σε μεγάλο βαθμό αναξιοποίητη. Σε συνεργασία με τις εθνικές στατιστικές αρχές και με βάση τις καθημερινές τους εργασίες, με την εμπειρογνωμοσύνη και την τεχνική βοήθεια του FRA στον συγκεκριμένο τομέα, οι εν λόγω οργανισμοί θα μπορούσαν να συμβάλουν σημαντικά στο πλαίσιο αυτό.

Γνώμη 1.1 του FRA

Τα θεσμικά όργανα της ΕΕ θα πρέπει να διασφαλίσουν ότι κάθε μελλοντική στρατηγική της ΕΕ για τη βιώσιμη ανάπτυξη θα αντικατοπτρίζει, όπως αρμόζει, το σύνολο των ΣΒΑ και των στόχων που έχουν τεθεί στην παγκόσμια ατζέντα 2030, συμπεριλαμβανομένου του ΣΒΑ για τη μείωση των ανισοτήτων (ΣΒΑ 10) και του ΣΒΑ για την προαγωγή της ειρήνης,

της δικαιοσύνης και των ισχυρών θεσμών (ΣΒΑ 16). Η στρατηγική αυτή θα πρέπει να προωθή την ενσωμάτωση και την υλοποίηση των ΣΒΑ, αναγνωρίζοντας τους στενούς δεσμούς και των 17 ΣΒΑ με τα θεμελιώδη δικαιώματα, όπως κατοχυρώνονται στον Χάρτη των Θεμελιωδών Δικαιωμάτων της ΕΕ. Τα κράτη μέλη της ΕΕ θα πρέπει να υιοθετούν παρόμοια προσέγγιση κατά τον σχεδιασμό ή την αναθεώρηση των στρατηγικών ή των σχεδίων δράσης τους για τη βιώσιμη ανάπτυξη.

Γνώμη 1.2 του FRA

Ο κύκλος πολιτικής του Ευρωπαϊκού Εξαμήνου της ΕΕ, ιδίως η αξιολόγηση της Επιτροπής και οι επακόλουθες ειδικές ανά χώρα συστάσεις, θα πρέπει να λαμβάνουν υπόψη την παγκόσμια ατζέντα 2030 και τους στόχους της για τη βιώσιμη ανάπτυξη, καθώς και τις σχετικές υποχρεώσεις όσον αφορά τα ανθρώπινα και θεμελιώδη δικαιώματα που κατοχυρώνονται στον Χάρτη των Θεμελιωδών Δικαιωμάτων της ΕΕ και στο διεθνές δίκαιο για τα ανθρώπινα δικαιώματα. Στο πλαίσιο αυτό, για παράδειγμα, στις αιτιολογικές σκέψεις των ειδικών ανά χώρα συστάσεων θα μπορούσε να περιλαμβάνεται η σύνδεση μεταξύ των εν λόγω συστάσεων, της υλοποίησης συγκεκριμένων ΣΒΑ και της τήρησης των διατάξεων του Χάρτη της ΕΕ.

Γνώμη 1.3 του FRA

Τα κράτη μέλη της ΕΕ θα πρέπει να εξασφαλίζουν τη συμμετοχή της κοινωνίας των πολιτών σε όλες τις εκφάνσεις και τα επίπεδα της στην επίτευξη των ΣΒΑ. Στο πλαίσιο αυτό, θα μπορούσαν να χρησιμοποιήσουν ως πηγή έμπνευσης το μοντέλο της πολυσυμμετοχικής πλατφόρμας υψηλού επιπέδου της Ευρωπαϊκής Επιτροπής για την υλοποίηση των στόχων βιώσιμης ανάπτυξης. Επιπλέον, τα κράτη μέλη της ΕΕ θα μπορούσαν να εξετάσουν το ενδεχόμενο να καλέσουν τις οργανώσεις της κοινωνίας των πολιτών να συμμετάσχουν ενεργά σε δραστηριότητες υλοποίησης και παρακολούθησης των ΣΒΑ, και να λάβουν μέτρα για την ενίσχυση της θέσης τους παρέχοντας κατάρτιση και χρηματοδότηση βάσει συγκεκριμένου χάρτη πορείας για την υλοποίηση των στόχων.

Γνώμη 1.4 του FRA

Ο νομοθέτης της ΕΕ θα πρέπει να θεσπίσει τον νέο αναγκαίο πρόσφορο όρο που αφορά την αποτελεσματική εφαρμογή και υλοποίηση του Χάρτη των Θεμελιωδών Δικαιωμάτων της ΕΕ, όπως προβλέπεται στον κανονισμό περί κοινών διατάξεων που πρότεινε η Ευρωπαϊκή Επιτροπή για το επόμενο πολυετές δημοσιονομικό πλαίσιο 2021-2027. Αυτή η ενισχυμένη μορφή αιρεσιμότητας (αναγκαίων πρόσφορων όρων) θα μπορούσε να παράσχει ένα πρόσθετο μέσο για την προώθηση της υλοποίησης των ΣΒΑ με βάση τα δικαιώματα. Ως μέσο προώθησης της περαιτέρω υλοποίησης του ΣΒΑ για την ειρήνη, τη δικαιοσύνη και τους ισχυρούς θεσμούς (ΣΒΑ 16), τα θεσμικά όργανα της ΕΕ θα πρέπει να συνεχίσουν τις συζητήσεις και να επιδιώξουν την προστασία του προϋπολογισμού της Ένωσης σε περίπτωση γενικευμένων ελλείψεων όσον αφορά το κράτος δικαίου στα κράτη μέλη.

Γνώμη 1.5 του FRA

Τα κράτη μέλη της ΕΕ θα πρέπει να εξασφαλίσουν την ενεργό και ουσιαστική συμμετοχή των εθνικών θεσμών για την προαγωγή και προστασία των ανθρωπίνων δικαιωμάτων, των φορέων ισότητας ή των οργανισμών διαμεσολάβησης σε επιτροπές παρακολούθησης προγραμμάτων χρηματοδοτούμενων από την ΕΕ και σε μηχανισμούς παρακολούθησης και συντονισμού της υλοποίησης των ΣΒΑ. Όπως έχει τονίσει επανειλημμένως ο FRA, τα κράτη μέλη θα πρέπει στο πλαίσιο αυτό να παράσχουν στους εν λόγω οργανισμούς επαρκείς πόρους και βοήθεια ώστε να αναπτύξουν την ικανότητά τους να εκτελούν αυτά τα καθήκοντα.

Γνώμη 1.6 του FRA

Τα θεσμικά όργανα της ΕΕ και τα κράτη μέλη θα πρέπει να εξετάσουν το ενδεχόμενο χρήσης όλων των διαθέσιμων στατιστικών και άλλων αποδεικτικών στοιχείων σχετικά με τις διακρίσεις και τη βία ή την παρενόχληση λόγω προκαταλήψεων, καθώς και στοιχείων σχετικά με τη βία κατά των γυναικών, για τη συμπλήρωση των εκθέσεών τους αναφορικά με τους σχετικούς δείκτες των ΣΒΑ, συμπεριλαμβανομένων των δεδομένων και των αποδεικτικών στοιχείων που παρέχει ο FRA. Τα κράτη μέλη θα πρέπει να συλλέγουν και να αναλύουν στοιχεία σχετικά με την υλοποίηση των

ΣΒΑ, ιδίως όσον αφορά τις ευάλωτες και δυσπρόσιτες ομάδες του πληθυσμού, προκειμένου να διασφαλιστεί ότι κανείς δεν θα μείνει στο περιθώριο. Αναφορικά με αυτό, τα κράτη μέλη θα πρέπει να συμβουλευούνται τα στοιχεία του FRA προκειμένου να διαπιστώσουν αν τα εν λόγω στοιχεία μπορούν να προσδώσουν προστιθέμενη αξία και αναλυτικό χαρακτήρα στη διαδικασία υποβολής εκθέσεων και παρακολούθησης σε εθνικό επίπεδο. Επιπλέον, τα κράτη μέλη θα πρέπει να προωθήσουν τη συνεργασία των εθνικών στατιστικών αρχών με τους εθνικούς θεσμούς για την προαγωγή και προστασία των ανθρωπίνων δικαιωμάτων, τους φορείς ισότητας ή τους οργανισμούς διαμεσολάβησης. Τα κράτη μέλη θα πρέπει να εξετάσουν το ενδεχόμενο χρήσης της εξειδικευμένης τεχνικής βοήθειας και καθοδήγησης του FRA στον συγκεκριμένο τομέα.

2 Ο Χάρτης των Θεμελιωδών Δικαιωμάτων της ΕΕ και η χρήση του από τα κράτη μέλη

Το 2018 ήταν το ένατο έτος ισχύος του Χάρτη των Θεμελιωδών Δικαιωμάτων της Ευρωπαϊκής Ένωσης με τη μορφή νομικά δεσμευτικής διακήρυξης δικαιωμάτων της ΕΕ. Ο Χάρτης συμπληρώνει τα εθνικά συντάγματα και τις διεθνείς πράξεις για τα δικαιώματα του ανθρώπου, ιδίως την Ευρωπαϊκή Σύμβαση των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου (ΕΣΔΑ). Όπως και κατά τα προηγούμενα έτη, ο ρόλος και η χρήση του Χάρτη σε εθνικό επίπεδο παρέμειναν αμφιλεγόμενα. Τα εθνικά δικαστήρια έκαναν χρήση του Χάρτη. Παρότι πολλές αναφορές στον Χάρτη ήταν επιφανειακές, από διάφορες δικαστικές αποφάσεις προκύπτει ότι ο Χάρτης μπορεί να προσδώσει αξία και να φέρει αποτελέσματα. Ο Χάρτης χρησιμοποιήθηκε επίσης σε εκτιμήσεις επιπτώσεων και στο πλαίσιο διαδικασιών νομοθετικού ελέγχου σε διάφορα κράτη μέλη. Ωστόσο, η χρήση αυτή απέχει πολύ από το να θεωρηθεί συστηματική και φαίνεται ότι αποτελεί την εξαίρεση και όχι τον κανόνα. Επιπλέον, φαίνεται ότι οι κυβερνητικές πολιτικές που στοχεύουν στην προώθηση της εφαρμογής του Χάρτη εξακολουθούν να αποτελούν πολύ σπάνιες εξαιρέσεις, παρότι το άρθρο 51 του Χάρτη υποχρεώνει τα κράτη να «προάγουν» προδραστικά την εφαρμογή των διατάξεών του. Η δέκατη επέτειος του Χάρτη το 2019 αποτελεί ευκαιρία για να δοθεί μεγαλύτερη πολιτική ώθηση στην ανάδειξη των δυνατοτήτων του Χάρτη.

Ο Χάρτης των Θεμελιωδών Δικαιωμάτων της ΕΕ τέθηκε σε ισχύ μόλις πριν από εννέα έτη. Τα κράτη μέλη της ΕΕ υποχρεούνται να σέβονται τα δικαιώματα που περιέχονται στον Χάρτη και να «προάγουν την εφαρμογή τους σύμφωνα με τις αντίστοιχες αρμοδιότητές τους» (άρθρο 51 του Χάρτη). Ωστόσο, από τα διαθέσιμα αποδεικτικά στοιχεία και τις διαβουλεύσεις που πραγματοποιήσε ο FRA προκύπτει ότι υπάρχει έλλειψη εθνικών πολιτικών που προάγουν την ευαισθητοποίηση και την εφαρμογή του Χάρτη. Οι επαγγελματίες του νομικού κλάδου –συμπεριλαμβανομένων των νομικών που απασχολούνται στις εθνικές διοικήσεις, στο δικαστικό σώμα και στα εθνικά κοινοβούλια– καλούνται να διαδραματίσουν κεντρικό ρόλο στην εφαρμογή του Χάρτη. Παρά τη χρήση του Χάρτη από το δικαστικό σώμα, φαίνεται ότι σε άλλους κλάδους της δημόσιας διοίκησης είναι λιγότερο γνωστός. Βάσει των στοιχείων που συλλέχθηκαν στην παρούσα έκθεση και σύμφωνα με τη γνώμη 4/2018 με θέμα «Challenges and opportunities for the implementation of the Charter of Fundamental Rights» (Προκλήσεις και ευκαιρίες όσον αφορά την εφαρμογή του Χάρτη των Θεμελιωδών Δικαιωμάτων), ο FRA διατυπώνει τις γνώμες που παρατίθενται κατωτέρω.

Γνώμη 2.1 του FRA

Τα κράτη μέλη της ΕΕ θα πρέπει να δρομολογήσουν πρωτοβουλίες και πολιτικές που αποσκοπούν στην προώθηση της ευαισθητοποίησης και της εφαρμογής του Χάρτη σε εθνικό επίπεδο, ώστε ο Χάρτης να μπορεί να διαδραματίσει σημαντικό ρόλο όποτε εφαρμόζεται. Οι εν λόγω πρωτοβουλίες και πολιτικές θα πρέπει να βασίζονται σε αποδεικτικά στοιχεία, αξιοποιώντας υπό ιδανικές συνθήκες τις τακτικές αξιολογήσεις της χρήσης του Χάρτη και της σχετικής ευαισθητοποίησης στο εθνικό τοπίο.

Ειδικότερα, τα κράτη μέλη θα πρέπει να διασφαλίζουν ότι στους εθνικούς δικαστές και άλλους επαγγελματίες του νομικού κλάδου παρέχονται τακτικά στοχευμένες ενότητες κατάρτισης βάσει αναγκών, κατά τέτοιο τρόπο ώστε η εν λόγω κατάρτιση να ανταποκρίνεται στη ζήτηση και να εξασφαλίζει την αποδοχή.

Γνώμη 2.2 του FRA

Τα κράτη μέλη της ΕΕ θα πρέπει να έχουν ως στόχο την παρακολούθηση της πραγματικής χρήσης του Χάρτη στην εθνική νομολογία και στις νομοθετικές και κανονιστικές διαδικασίες, προκειμένου να εντοπίζονται ελλείψεις και συγκεκριμένες ανάγκες για την καλύτερη εφαρμογή του Χάρτη σε εθνικό επίπεδο. Για παράδειγμα, τα κράτη μέλη της ΕΕ θα πρέπει να επανεξετάσουν τους εθνικούς διαδικαστικούς κανόνες σχετικά με τον νομικό έλεγχο και τις εκτιμήσεις επιπτώσεων των νομοσχεδίων υπό το πρίσμα του Χάρτη. Οι διαδικασίες αυτές θα πρέπει να παραπέμπουν ρητά στον Χάρτη, όπως παραπέμπουν στις εθνικές πράξεις για τα ανθρώπινα δικαιώματα, προκειμένου να ελαχιστοποιηθεί ο κίνδυνος παράβλεψής του.

3 Ισότητα και απαγόρευση των διακρίσεων

Το 2018 σημειώθηκε ανάμεικτη πρόοδος όσον αφορά τα νομικά μέσα και τα μέσα πολιτικής της ΕΕ για την προώθηση της ισότητας και της απαγόρευσης των διακρίσεων. Παρότι έπειτα από 10 έτη διαπραγματεύσεων το Συμβούλιο της ΕΕ δεν είχε εγκρίνει ακόμη την πρόταση οδηγίας για την ίση μεταχείριση, η Ευρωπαϊκή Επιτροπή πρότεινε χρηματοδοτικά μέσα στο πλαίσιο του νέου πολυετούς δημοσιονομικού πλαισίου της ΕΕ τα οποία στηρίζουν τις πολιτικές κατά των διακρίσεων σε ενωσιακό και εθνικό επίπεδο. Η Επιτροπή εξέδωσε επίσης σύσταση σχετικά με τα πρότυπα για τους φορείς ισότητας, παρέχοντας χρήσιμη καθοδήγηση για την ενίσχυση της προστασίας από διακρίσεις. Η ΕΕ συνέχισε να συνεργάζεται με τα κράτη μέλη για τη στήριξη των προσπαθειών τους για την προαγωγή της ισότητας των λεσβιών, των ομοφυλόφιλων, των αμφιφυλόφιλων, των διεμφυλικών και των (ΛΟΑΔΜ) ατόμων, ενώ αρκετά κράτη μέλη έλαβαν επίσης προς τον σκοπό αυτό νομικά μέτρα και μέτρα πολιτικής. Οι απαγορεύσεις θρησκευτικών ενδυμάτων και συμβόλων εξακολούθησαν να πυροδοτούν αντιπαραθέσεις. Στο μεταξύ, η ΕΕ και τα κράτη μέλη έλαβαν διάφορα μέτρα για την ενίσχυση της συλλογής και χρήσης δεδομένων σχετικά με την ισότητα, ενώ από διάφορες μελέτες και έρευνες που δημοσιεύτηκαν το 2018 συγκεντρώθηκαν αποδεικτικά στοιχεία σχετικά με την έκταση και τις μορφές των διακρίσεων που υφίστανται τα άτομα στην ΕΕ.

Το ισχύον νομοθετικό πλαίσιο της ΕΕ παρέχει συνολική προστασία από διακρίσεις λόγω φύλου και φυλετικής ή εθνοτικής καταγωγής σε βασικούς τομείς της ζωής. Ωστόσο, επί του παρόντος παρέχει προστασία από διακρίσεις λόγω θρησκείας ή πεποιθήσεων, αναπηρίας, ηλικίας και γενετήσιου προσανατολισμού μόνο στον τομέα της απασχόλησης και της εργασίας. Έως το τέλος του 2018, έπειτα από 10 έτη διαπραγματεύσεων, το Συμβούλιο της ΕΕ δεν είχε εγκρίνει ακόμη την οδηγία για την ίση μεταχείριση, με την οποία η προστασία αυτή επεκτείνεται στους τομείς της εκπαίδευσης, της κοινωνικής προστασίας και της πρόσβασης σε αγαθά και υπηρεσίες και της παροχής αυτών, συμπεριλαμβανομένης της στέγασης. Αυτό σημαίνει ότι το δίκαιο της ΕΕ προστατεύει ένα άτομο που υφίσταται διακρίσεις, για παράδειγμα στον τομέα της στέγασης, εάν οι διακρίσεις οφείλονται σε λόγους φυλετικής ή εθνοτικής προέλευσης, αλλά όχι εάν οφείλονται σε λόγους γενετήσιου προσανατολισμού ή άλλους λόγους. Ως εκ τούτου, δημιουργείται μια τεχνητή ιεράρχηση των λόγων σε επίπεδο ΕΕ, με ορισμένους από αυτούς να θεωρούνται περισσότερο σοβαροί από κάποιους άλλους.

Το άρθρο 21 του Χάρτη των Θεμελιωδών Δικαιωμάτων της ΕΕ απαγορεύει τις διακρίσεις ιδίως λόγω φύλου, φυλής, χρώματος, εθνοτικής καταγωγής

ή κοινωνικής προέλευσης, γενετικών χαρακτηριστικών, γλώσσας, θρησκείας ή πεποιθήσεων, πολιτικών φρονημάτων ή κάθε άλλης γνώμης, ιδιότητας μέλους εθνικής μειονότητας, περιορισίας, γέννησης, αναπηρίας, ηλικίας ή γενετήσιου προσανατολισμού. Σύμφωνα με το άρθρο 19 της Συνθήκης για τη λειτουργία της Ευρωπαϊκής Ένωσης, το Συμβούλιο, αποφασίζοντας ομόφωνα σύμφωνα με ειδική νομοθετική διαδικασία, και μετά την έγκριση του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου, μπορεί να αναλάβει δράση για την καταπολέμηση των διακρίσεων λόγω φύλου, φυλετικής ή εθνικής καταγωγής, θρησκείας ή πεποιθήσεων, αναπηρίας, ηλικίας ή γενετήσιου προσανατολισμού.

Γνώμη 3.1 του FRA

Λαμβανομένων υπόψη των συντριπτικών στοιχείων που αποδεικνύουν την ύπαρξη διακρίσεων για διάφορους λόγους σε τομείς όπως η εκπαίδευση, η κοινωνική προστασία και η πρόσβαση σε αγαθά και υπηρεσίες, συμπεριλαμβανομένης της στέγασης, ο νομοθέτης της ΕΕ θα πρέπει να εντείνει τις προσπάθειες θέσπισης της οδηγίας για την ίση μεταχείριση. Με τον τρόπο αυτό θα διασφαλιστεί ότι η νομοθεσία της ΕΕ θα παρέχει συνολική

προστασία από διακρίσεις σε βασικούς τομείς της ζωής, μεταξύ άλλων λόγω θρησκείας ή πεποιθήσεων, αναπηρίας, ηλικίας και γενετήσιου προσανατολισμού.

Οι διακρίσεις και οι ανισότητες για διάφορους λόγους εξακολουθούν να υφίστανται στην καθημερινή ζωή σε ολόκληρη την ΕΕ, όπως επιβεβαιώνεται από τα ευρήματα ερευνών του FRA και διάφορες εθνικές μελέτες που δημοσιεύτηκαν το 2018. Τα ευρήματα αυτά καταδεικνύουν επίσης με σαφήνεια ότι τα άτομα που υφίστανται διακρίσεις σπάνια τις καταγγέλλουν. Ο συνηθέστερος λόγος που αναφέρεται για τη μη υποβολή καταγγελίας είναι η πεποίθηση ότι δεν θα αλλάξει τίποτα.

Δεδομένων των ανωτέρω στοιχείων, μπορεί να σημειωθεί ότι τόσο η οδηγία για τη φυλετική ισότητα όσο και η οδηγία για την ισότητα στην απασχόληση ορίζουν στις διατάξεις τους για τη θετική δράση ότι, προκειμένου να πραγματοποιηθεί η πλήρης ισότητα, η αρχή της ίσης μεταχείρισης δεν εμποδίζει τα κράτη μέλη να διατηρήσουν ή να θεσπίσουν ειδικά μέτρα με σκοπό την πρόληψη ή την αντιστάθμιση μειονεκτημάτων για οποιονδήποτε λόγο από αυτούς για τους οποίους παρέχεται προστασία.

Η οδηγία για τη φυλετική ισότητα και οι οδηγίες στον τομέα της ισότητας των φύλων προβλέπουν επίσης την ίδρυση φορέων για την προώθηση της ίσης μεταχείρισης. Στα καθήκοντα των φορέων αυτών περιλαμβάνεται η παροχή βοήθειας σε θύματα διακρίσεων, η διεξαγωγή ερευνών για τις διακρίσεις και η διατύπωση συστάσεων για την αντιμετώπιση των διακρίσεων. Όλα τα κράτη μέλη της ΕΕ έχουν θεσπίσει τέτοιους φορείς ισότητας. Ωστόσο, σε διάφορες εκθέσεις χωρών της Ευρωπαϊκής Επιτροπής κατά του Ρατσισμού και της Μισαλλοδοξίας (ECRI) και της Επιτροπής για την Εξάλειψη των Φυλετικών Διακρίσεων (CERD), οι οποίες δημοσιεύθηκαν το 2018, διατυπώθηκαν ανησυχίες όσον αφορά την αποτελεσματικότητα, την ανεξαρτησία και την επάρκεια των ανθρωπίνων, οικονομικών και τεχνικών πόρων των φορέων ισότητας που αποτέλεσαν αντικείμενο παρακολούθησης.

Η σύσταση της Ευρωπαϊκής Επιτροπής σχετικά με τα πρότυπα για τους φορείς ισότητας και η αναθεωρημένη σύσταση γενικής πολιτικής υπ' αριθ. 2 της ECRI παρέχουν ολοκληρωμένη καθοδήγηση σχετικά με τρόπους ενίσχυσης των εντολών, των δομών και των μέσων των φορέων ισότητας προκειμένου να αυξηθεί η αποτελεσματικότητά τους.

Γνώμη 3.2 του FRA

Τα κράτη μέλη της ΕΕ θα πρέπει να διασφαλίσουν τη δυνατότητα των φορέων ισότητας να εκτελούν αποτελεσματικά και ανεξάρτητα τα καθήκοντα που τους ανατίθενται στο πλαίσιο της νομοθεσίας της ΕΕ κατά των διακρίσεων. Αυτό σημαίνει ότι πρέπει να διασφαλίζεται η διάθεση επαρκών ανθρωπίνων, οικονομικών και τεχνικών πόρων στους φορείς ισότητας. Κατά τη διάθεση των εν λόγω πόρων τα κράτη μέλη θα πρέπει να λαμβάνουν δεόντως υπόψη τη σύσταση της Ευρωπαϊκής Επιτροπής σχετικά με τα πρότυπα για τους φορείς ισότητας, καθώς και την αναθεωρημένη σύσταση γενικής πολιτικής υπ' αριθ. 2 της ECRI.

Γνώμη 3.3 του FRA

Σύμφωνα με την αρχή της ίσης μεταχείρισης και τις οδηγίες της ΕΕ για την ισότητα, τα κράτη μέλη της ΕΕ θα πρέπει να εξετάσουν το ενδεχόμενο θέσπισης μέτρων για την πρόληψη ή την αντιστάθμιση μειονεκτημάτων για έναν από τους λόγους προστασίας. Τα μειονεκτήματα αυτά θα μπορούσαν να προσδιοριστούν μέσω της ανάλυσης δεδομένων σχετικά με εμπειρίες διακρίσεων σε βασικούς τομείς της ζωής, τα οποία θα πρέπει να συλλέγονται συστηματικά στην ΕΕ.

Η Ευρωπαϊκή Επιτροπή υπέβαλε τη δεύτερη ετήσια έκθεσή της σχετικά με τον κατάλογο δράσεων για την προαγωγή της ισότητας των ΛΟΑΔΜ και επιβεβαίωσε την προσήλωσή της στην επιτυχή εφαρμογή του καταλόγου. Μέσω διαφόρων ομάδων υψηλού επιπέδου και ομάδων εργασίας, η Επιτροπή στηρίζει τα κράτη μέλη στις προσπάθειές τους για την προαγωγή της ισότητας των ΛΟΑΔΜ.

Το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο ζήτησε από την Επιτροπή να αναλάβει δράση προκειμένου να διασφαλιστεί ότι τα άτομα ΛΟΑΔΜ και οι οικογενειές τους μπορούν να ασκούν το δικαίωμά τους στην ελεύθερη κυκλοφορία και ότι τους παρέχονται σαφείς και προσβάσιμες πληροφορίες σχετικά με την αναγνώριση των διασυννοριακών δικαιωμάτων των ατόμων ΛΟΑΔΜ και των οικογενειών τους στην ΕΕ.

Διάφορα κράτη μέλη ανέλαβαν επίσης δράση για την προαγωγή της ισότητας των ατόμων ΛΟΑΔΜ και εισήγαγαν σχετικές νομικές μεταβολές και μέτρα πολιτικής στη διάρκεια του έτους. Σε αυτά περιλαμβάνονται το καθεστώς των οικογενειών ίδιου φύλου, η απλούστευση των διαδικασιών

επαναπροσδιορισμού φύλου βάσει της αυτοδιάθεσης και ο τερματισμός των περιττών χειρουργικών επεμβάσεων σε μεσοφυλικά παιδιά. Σε διάφορα κράτη μέλη, τα δικαστήρια προετοίμασαν το έδαφος για νομοθετικές εξελίξεις ή διασφάλισαν την ορθή επιβολή τους.

Γνώμη 3.4 του FRA

Τα κράτη μέλη της ΕΕ παροτρύνονται να συνεχίσουν να θεσπίζουν και να εφαρμόζουν συγκεκριμένα μέτρα ώστε να διασφαλίζεται η δυνατότητα των Λεσβιών, ομοφυλόφιλων, αμφιφυλόφιλων, διεμφυλικών και μεσοφυλικών (ΛΟΑΔΜ) ατόμων να ασκούν πλήρως όλα τα θεμελιώδη δικαιώματά τους που κατοχυρώνονται βάσει του ενωσιακού ή του εθνικού δικαίου. Στο πλαίσιο αυτό, τα κράτη μέλη παροτρύνονται να κάνουν χρήση του καταλόγου δράσεων για την προαγωγή της ισότητας των ΛΟΑΔΜ, τον οποίο δημοσίευσε η Ευρωπαϊκή Επιτροπή για να καθοδηγήσει τις προσπάθειές τους.

Όπως και τα προηγούμενα έτη, οι περιορισμοί στη θρησκευτική ενδυμασία και στα θρησκευτικά σύμβολα στην εργασία ή σε δημόσιους χώρους συνέχισαν να αποτελούν βασικό θέμα συζήτησης στην ΕΕ το 2018. Παρότι τα περισσότερα κράτη μέλη της ΕΕ δικαιολογούν τη σχετική νομοθεσία επικαλούμενα τη διατήρηση της ουδετερότητας ή τη διευκόλυνση των κοινωνικών συναναστροφών και της συνύπαρξης, εξακολουθεί να είναι δύσκολη η επίτευξη ισορροπίας μεταξύ της ελευθερίας της θρησκείας ή των πεποιθήσεων και άλλων θεμιτών στόχων που επιδιώκονται σε μια δημοκρατική κοινωνία. Οι περιορισμοί αυτοί επηρεάζουν ιδίως τις μουσουλμάνες γυναίκες. Η επιβολή της σχετικής νομοθεσίας αποδεικνύεται ιδιαίτερα δυσχερής σε τομείς στους οποίους δεν υπάρχει σαφής διαχωριστική γραμμή μεταξύ της δημόσιας και της ιδιωτικής σφαίρας, και ο τρόπος με τον οποίο τα δικαστήρια χειρίζονται τις καταγγελίες διακρίσεων στο πλαίσιο αυτό παρουσιάζει διαφοροποιήσεις ανά την ΕΕ.

Το άρθρο 10 του Χάρτη των Θεμελιωδών Δικαιωμάτων της ΕΕ κατοχυρώνει για κάθε πρόσωπο το δικαίωμα στην ελευθερία σκέψης, συνείδησης και θρησκείας. Το δικαίωμα αυτό συνεπάγεται την ελευθερία μεταβολής θρησκευόμενου ή πεποιθήσεων ενός προσώπου, καθώς και την ελευθερία εκδήλωσης του θρησκευόμενου ή των πεποιθήσεών του, ατομικά ή συλλογικά, με τη λατρεία, την εκπαίδευση, την άσκηση των θρησκευτικών καθηκόντων και τις τελετές. Το άρθρο 21 του Χάρτη των Θεμελιωδών Δικαιωμάτων της ΕΕ απαγορεύει τις διακρίσεις λόγω θρησκείας ή πεποιθήσεων.

Γνώμη 3.5 του FRA

Τα κράτη μέλη της ΕΕ θα πρέπει να φροντίζουν ώστε οι τυχόν περιορισμοί που επιβάλλονται σε σύμβολα ή ενδύματα που συνδέονται με κάποια θρησκεία να συμμορφώνονται πλήρως με το διεθνές δίκαιο για τα ανθρώπινα δικαιώματα, συμπεριλαμβανομένης της σχετικής νομολογίας του Ευρωπαϊκού Δικαστηρίου των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου. Κάθε νομοθετική ή διοικητική πρόταση η οποία ενέχει τον κίνδυνο περιορισμού της ελευθερίας έκφρασης των θρησκευτικών ή άλλων πεποιθήσεων θα πρέπει να λαμβάνει υπόψη τα θεμελιώδη δικαιώματα και να σέβεται πλήρως τις αρχές της νομιμότητας, της αναγκαιότητας και της αναλογικότητας.

Τα δεδομένα σχετικά με την ισότητα, νοούμενα ως κάθε είδους πληροφορία που είναι χρήσιμη για την περιγραφή και την ανάλυση της κατάστασης της ισότητας, είναι απαραίτητα για τη διαμόρφωση τεκμηριωμένων πολιτικών κατά των διακρίσεων, την παρακολούθηση των τάσεων και την αξιολόγηση της εφαρμογής της νομοθεσίας κατά των διακρίσεων. Επιπλέον, βάσει της οδηγίας για τη φυλετική ισότητα και της οδηγίας για την ισότητα στην απασχόληση, τα κράτη μέλη της ΕΕ πρέπει να ανακοινώνουν ανά πενταετία όλες τις πληροφορίες που είναι απαραίτητες προκειμένου η Επιτροπή να συντάξει έκθεση προς το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο και το Συμβούλιο για την εφαρμογή αυτών των οδηγιών. Η προθεσμία της επόμενης υποχρέωσης ανακοίνωσης λήγει το 2020.

Η υποομάδα για τα δεδομένα σχετικά με την ισότητα, η οποία συγκροτήθηκε στο πλαίσιο της ομάδας υψηλού επιπέδου της ΕΕ για τη μη διακριτική μεταχείριση, την ισότητα και την πολυμορφία, προσδιόρισε διάφορες κοινές προκλήσεις που επηρεάζουν τη διαθεσιμότητα και την ποιότητα των δεδομένων σχετικά με την ισότητα στα κράτη μέλη. Στις προκλήσεις αυτές περιλαμβάνονται η έλλειψη συντονισμένης προσέγγισης όσον αφορά τη συλλογή και τη χρήση των δεδομένων, ο ελλιπής προσδιορισμός των ομάδων του πληθυσμού που διατρέχουν κίνδυνο διακρίσεων λόγω της υπερβολικής εξάρτησης από δείγματα και η ανεπαρκής διαβούλευση με τα ενδιαφερόμενα μέρη κατά τον σχεδιασμό και την υλοποίηση της συλλογής δεδομένων. Οι 11 κατευθυντήριες γραμμές για τη βελτίωση της συλλογής και χρήσης δεδομένων σχετικά με την ισότητα που καθορίστηκαν από την υποομάδα παρέχουν συγκεκριμένη καθοδήγηση για την αντιμετώπιση των προκλήσεων αυτών σε εθνικό επίπεδο. Παρότι οι κατευθυντήριες γραμμές αφορούν τα κράτη μέλη, θα μπορούσαν επίσης να εφαρμόζονται κατ' αναλογία

στα θεσμικά όργανα και στους οργανισμούς της ΕΕ με σκοπό την ενίσχυση της παρακολούθησης της πολυμορφίας.

Γνώμη 3.6 του FRA

Τα κράτη μέλη της ΕΕ θα πρέπει να υιοθετήσουν μια συντονισμένη προσέγγιση όσον αφορά τη συλλογή δεδομένων σχετικά με την ισότητα και να διασφαλίζουν αξιόπιστα, έγκυρα και συγκρίσιμα δεδομένα σχετικά με την ισότητα που αναλύονται ανά προστατευόμενα χαρακτηριστικά, βάσει του αυτοπροσδιορισμού και σε συμμόρφωση με τις αρχές και τις εγγυήσεις που καθορίζονται στον γενικό κανονισμό για την προστασία δεδομένων. Στο πλαίσιο αυτό, τα κράτη μέλη θα πρέπει να λαμβάνουν απαραίτητως υπόψη τις κατευθυντήριες γραμμές για τη βελτίωση της συλλογής και χρήσης δεδομένων σχετικά με την ισότητα, οι οποίες εκδόθηκαν από την ομάδα υψηλού επιπέδου της ΕΕ για τη μη διακριτική μεταχείριση, την ισότητα και την πολυμορφία. Μελλοντικά, τα θεσμικά όργανα και οι οργανισμοί της ΕΕ θα πρέπει να εξετάσουν το ενδεχόμενο εφαρμογής αυτών των κατευθυντήριων γραμμών στο πλαίσιο των δομών τους.

4 Ρατσισμός, ξενοφοβία και συναφείς μορφές μισαλλοδοξίας

Δεκαοκτώ έτη μετά την έκδοση της οδηγίας για τη φυλετική ισότητα και 10 έτη μετά την έκδοση της απόφασης-πλαίσιου για την καταπολέμηση του ρατσισμού και της ξενοφοβίας, τα άτομα με μειονοτικό υπόβαθρο και οι μετανάστες εξακολουθούν να αντιμετωπίζουν σε εκτεταμένο βαθμό παρενόχληση, διαρθρωτικές διακρίσεις, εδραιωμένες προκαταλήψεις και διακριτικές πρακτικές εθνοτικού χαρακτηρισμού σε ολόκληρη την ΕΕ, όπως καταδεικνύουν τα πορίσματα των ερευνών του FRA του 2018 και οι εκθέσεις φορέων για την προαγωγή και προστασία των ανθρωπίνων δικαιωμάτων. Πολλά κράτη μέλη δεν έχουν μεταφέρει ακόμη στο εθνικό τους δίκαιο με ορθό και ολοκληρωμένο τρόπο την απόφαση-πλαίσιο για τον ρατσισμό και την ξενοφοβία. Το 2018 μόνο 15 κράτη μέλη διέθεταν σχέδια δράσης και στρατηγικές που αποσκοπούσαν στην καταπολέμηση του ρατσισμού και των εθνοτικών διακρίσεων.

Το άρθρο 4 στοιχείο α) της Διεθνούς Σύμβασης για την Κατάργηση Κάθε Μορφής Φυλετικών Διακρίσεων (ICERD) θεσπίζει την υποχρέωση των συμβαλλόμενων μερών να δηλώνουν ότι η παράτρυνση σε φυλετική διάκριση και οι πράξεις βίας ενάντια σε οποιαδήποτε φυλή ή ομάδα προσώπων συνιστούν παράβαση που τιμωρείται κατά τον νόμο. Το άρθρο 1 της απόφασης-πλαίσιου για τον ρατσισμό και την ξενοφοβία περιγράφει τα μέτρα τα οποία πρέπει να λαμβάνουν τα κράτη μέλη για να τιμωρήσουν τις εκ προθέσεως τελούμενες πράξεις ρατσισμού και ξενοφοβίας. Το άρθρο 4 προβλέπει ότι τα ρατσιστικά και ξενοφοβικά κίνητρα πρέπει να θεωρούνται επιβαρυντικές περιστάσεις ή να λαμβάνονται υπόψη από τα δικαστήρια κατά την επιμέτρηση της ποινής που επιβάλλεται στους δράστες. Η οδηγία για τα δικαιώματα των θυμάτων προβλέπει ότι για τα θύματα εγκλημάτων μίσους πρέπει να διενεργείται ατομική αξιολόγηση για τον προσδιορισμό των ειδικών αναγκών στήριξης και προστασίας τους (άρθρο 22). Η εφαρμογή του δικαίου της ΕΕ συνεπάγεται τη διασφάλιση της ταυτοποίησης των θυμάτων εγκλημάτων μίσους από την αστυνομία και την καταγραφή των ρατσιστικών κινήτρων κατά τον χρόνο της καταγγελίας.

Το 2018 τα δεδομένα ερευνών του FRA εξακολούθησαν να αποτελούν την κύρια πηγή πληροφοριών για την κατανόηση της συχνότητας εμφάνισης και των μορφών της θυματοποίησης λόγω μίσους σε πολλά κράτη μέλη της ΕΕ και σε ολόκληρη την ΕΕ. Η ρατσιστική παρενόχληση και βία είναι συνήθεις καταστάσεις στην ΕΕ οι οποίες παραμένουν αφανείς στις επίσημες στατιστικές, και τα κράτη μέλη δεν διαθέτουν τα εργαλεία και τις δεξιότητες για την ορθή και συστηματική

καταγραφή των εγκλημάτων μίσους, όπως διαπιστώθηκε στις έρευνες του FRA του 2018 σχετικά με τη θυματοποίηση ατόμων αφρικανικής καταγωγής και Εβραίων.

Γνώμη 4.1 του FRA

Τα κράτη μέλη της ΕΕ θα πρέπει να φροντίζουν ώστε κάθε εικαζόμενο έγκλημα μίσους, συμπεριλαμβανομένων παράνομων μορφών ρητορικής μίσους, να αποτελεί αντικείμενο αποτελεσματικής καταγραφής, διερεύνησης, δίωξης και δίκης. Αυτό πρέπει να πραγματοποιείται σύμφωνα με το εφαρμοστέο εθνικό, ενωσιακό, ευρωπαϊκό και διεθνές δίκαιο ανθρωπίνων δικαιωμάτων.

Τα κράτη μέλη της ΕΕ θα πρέπει να καταβάλλουν περαιτέρω προσπάθειες για συστηματική καταγραφή, συλλογή και ετήσια δημοσίευση δεδομένων σχετικά με τα εγκλήματα μίσους, καθιστώντας με τον τρόπο αυτό δυνατή τη λήψη αποτελεσματικών και τεκμηριωμένων νομικών και πολιτικών μέτρων αντιμετώπισης αυτού του φαινομένου. Όλα τα δεδομένα θα πρέπει να συλλέγονται σύμφωνα με το εθνικό νομικό πλαίσιο και τη νομοθεσία της ΕΕ περί προστασίας των δεδομένων.

Το άρθρο 10 της οδηγίας για τη φυλετική ισότητα τονίζει τη σημασία της ενημέρωσης ώστε να διασφαλίζεται ότι οι ενδιαφερόμενοι γνωρίζουν το δικαίωμά τους για ίση μεταχείριση. Επιπλέον, το άρθρο 13 της οδηγίας θεσπίζει την υποχρέωση ορισμού εθνικών φορέων για την προώθηση της

αρχής της ίσης μεταχείρισης· στα καθήκοντα των φορέων αυτών περιλαμβάνονται η παροχή συνδρομής σε θύματα διακρίσεων, η διενέργεια ερευνών για τις διακρίσεις και η διατύπωση συστάσεων σχετικά με τρόπους αντιμετώπισης των διακρίσεων. Ωστόσο, τα μέλη εθνοτικών μειονοτικών ομάδων έχουν συνήθως πολύ περιορισμένη ενημέρωση σχετικά με τους φορείς ισότητας και πολλά κρούσματα διακρίσεων δεν καταγγέλλονται, όπως προκύπτει από τα στοιχεία που συγκεντρώνει ο FRA.

Γνώμη 4.2 του FRA

Τα κράτη μέλη της ΕΕ θα πρέπει να διασφαλίζουν τη δυνατότητα των φορέων ισότητας να εκπληρώσουν τα καθήκοντα που τους ανατίθενται βάσει της οδηγίας για τη φυλετική ισότητα, παρέχοντάς τους στήριξη για την ενημέρωση του κοινού σχετικά με την ύπαρξή τους, τους ισχύοντες κανόνες κατά των διακρίσεων και τους τρόπους προσφυγής στη δικαιοσύνη. Με τον τρόπο αυτό μπορεί να ενισχυθεί ο ρόλος των φορέων ισότητας ώστε να διευκολύνουν τα θύματα να καταγγέλλουν εθνοτικές και φυλετικές διακρίσεις.

Το 2018 μόνο 15 κράτη μέλη της ΕΕ είχαν θεσπίσει εθνικά σχέδια δράσης για την καταπολέμηση των φυλετικών διακρίσεων, του ρατσισμού και της ξενοφοβίας. Η Διακήρυξη του Durban και το Πρόγραμμα Δράσης του ΟΗΕ, που προέκυψαν από την Παγκόσμια Διάσκεψη κατά του ρατσισμού, των φυλετικών διακρίσεων, της ξενοφοβίας και συναφών μορφών μισαλλοδοξίας, τονίζουν ότι τα συμβαλλόμενα μέρη έχουν τη βασική ευθύνη για την καταπολέμηση του ρατσισμού, των φυλετικών διακρίσεων, της ξενοφοβίας και συναφών μορφών μισαλλοδοξίας. Η ομάδα υψηλού επιπέδου της ΕΕ για την καταπολέμηση του ρατσισμού, της ξενοφοβίας και άλλων μορφών μισαλλοδοξίας παρέχει στα κράτη μέλη ένα φόρουμ για ανταλλαγή πρακτικών με σκοπό τη διασφάλιση της επιτυχούς υλοποίησης σχετικών σχεδίων δράσης.

Γνώμη 4.3 του FRA

Τα κράτη μέλη της ΕΕ θα πρέπει να αναπτύξουν ειδικά εθνικά σχέδια δράσης για την καταπολέμηση του ρατσισμού, των φυλετικών διακρίσεων, της ξενοφοβίας και συναφών μορφών μισαλλοδοξίας. Για τον σκοπό αυτόν, τα κράτη μέλη της ΕΕ θα μπορούσαν να βασιστούν στις πρακτικές οδηγίες της Ύπατης Αρμοστείας των Ηνωμένων Εθνών για τα Δικαιώματα του Ανθρώπου σχετικά με τον τρόπο κατάρτισης των εν λόγω σχεδίων. Με βάση αυτές τις οδηγίες, τα σχέδια δράσης θα πρέπει να προσδιορίζουν

στόχους και δράσεις, να ορίζουν αρμόδιους εθνικούς φορείς, να καθορίζουν προθεσμίες-στόχους, να περιλαμβάνουν δείκτες επιδόσεων και να προβλέπουν μηχανισμούς παρακολούθησης και αξιολόγησης. Η εφαρμογή τέτοιου είδους σχεδίων θα αποτελούσε για τα κράτη μέλη της ΕΕ ένα αποτελεσματικό μέσο για τη διασφάλιση της τήρησης των υποχρεώσεων που απορρέουν από την οδηγία για τη φυλετική ισότητα και την απόφαση-πλαίσιο για την καταπολέμηση του ρατσισμού και της ξενοφοβίας.

Σύμφωνα με τα στοιχεία της EU-MIDIS II και τα πορίσματα έρευνας σε διάφορα κράτη μέλη, τα μέλη εθνοτικών μειονοτικών ομάδων εξακολουθούν να αντιμετωπίζουν διακρίσεις από την αστυνομία λόγω των εθνοτικών τους χαρακτηριστικών. Τέτοιου είδους πρακτικές μπορούν να υπονομεύσουν την εμπιστοσύνη τους στις αρχές επιβολής του νόμου. Η πρακτική αυτή αντιβαίνει στις αρχές της ICERD και σε άλλα διεθνή πρότυπα, συμπεριλαμβανομένων εκείνων που ενσωματώνονται στην ΕΣΔΑ και στη σχετική νομολογία του ΕΔΔΑ, καθώς και στον Χάρτη των Θεμελιωδών Δικαιωμάτων της ΕΕ και στην οδηγία για τη φυλετική ισότητα.

Γνώμη 4.4 του FRA

Τα κράτη μέλη της ΕΕ θα πρέπει να παράσχουν ειδική, πρακτική και έτοιμη προς χρήση καθοδήγηση ώστε οι αστυνομικοί να μην εφαρμόζουν διακριτικές πρακτικές εθνοτικού χαρακτηρισμού κατά την άσκηση των καθηκόντων τους. Όπως επισημαίνεται στον οδηγό του FRA για την πρόληψη των διακριτικών πρακτικών εθνοτικού χαρακτηρισμού, η εν λόγω καθοδήγηση θα πρέπει να εκδοθεί από τις αρχές επιβολής του νόμου ή να συμπεριληφθεί στις τυποποιημένες επιχειρησιακές διαδικασίες της αστυνομίας ή σε κώδικες δεοντολογίας των αστυνομικών. Τα κράτη μέλη θα πρέπει να παρέχουν συστηματικά την καθοδήγηση αυτή στα όργανα επιβολής του νόμου που βρίσκονται στην πρώτη γραμμή.

5 Ένταξη των Ρομά

Οι Ρομά εξακολουθούν να υφίστανται διακρίσεις λόγω της εθνοτικής καταγωγής τους όσον αφορά την πρόσβαση στην εκπαίδευση, στην απασχόληση, στην υγειονομική περίθαλψη και στη στέγαση. Το 2018 συνεχίστηκε η υποβολή καταγγελιών για διακρίσεις και εγκλήματα μίσους, επιβεβαιώνοντας ότι ο αντιτσιγγανισμός εξακολουθεί να συνιστά σημαντικό φραγμό στην ένταξη των Ρομά. Όπως προκύπτει από στοιχεία του FRA, οι αλλαγές στην κοινωνική και οικονομική κατάσταση των Ρομά ανά την ΕΕ είναι ελάχιστες. Το γεγονός αυτό υπονομεύει τις ενωσιακές και εθνικές προσπάθειες για την επίτευξη των στόχων βιώσιμης ανάπτυξης (ΣΒΑ), ιδίως του ΣΒΑ 10 για τη μείωση των ανισοτήτων εντός των χωρών, και πιο συγκεκριμένα του επιμέρους στόχου 10.3 για τη διασφάλιση ίσων ευκαιριών και τη μείωση των ανισοτήτων των αποτελεσμάτων. Στην έκδοση της έκθεσης παρακολούθησης της Eurostat για το 2018 όσον αφορά την πρόοδο που έχει σημειωθεί ως προς την επίτευξη των ΣΒΑ στην ΕΕ δεν περιλαμβάνεται καμία αναφορά στα αποτελέσματα ένταξης των Ρομά ή στα σχετικά στοιχεία που υπέβαλε ο FRA, παρά την ιδιαίτερη σημασία που έχει η παρακολούθηση διαφόρων στόχων ειδικά για τους Ρομά (ιδίως των στόχων 1, 4, 6 και 8). Η παρακολούθηση αυτή θα μπορούσε να έχει ιδιαίτερη βαρύτητα σε επίπεδο πολιτικής, δεδομένου ότι από το 2011 υπάρχει ειδικό πλαίσιο της ΕΕ για τις εθνικές στρατηγικές ένταξης των Ρομά, καθώς και η σχετική σύσταση του Συμβουλίου του 2013.

Δεν έχουν θεσπιστεί ακόμη σε ολόκληρη την ΕΕ συγκεκριμένα μέτρα για την αντιμετώπιση του αντιτσιγγανισμού και των εκτεταμένων διακρίσεων σε βάρος των Ρομά, ούτε αποτελούν βασική προτεραιότητα στις εθνικές στρατηγικές ένταξης των Ρομά και στις σχετικές πολιτικές σε ευρωπαϊκό, εθνικό, περιφερειακό και τοπικό επίπεδο. Οι εθνικές στρατηγικές ένταξης των Ρομά που αντιμετωπίζουν τις διακρίσεις ως διακριτή προτεραιότητα είναι ελάχιστες. Στις εθνικές στρατηγικές πολλών κρατών μελών για την ένταξη των Ρομά δεν γίνεται καν ρητή αναφορά στον αντιτσιγγανισμό. Απαιτείται ενίσχυση των προσπαθειών για την αντιμετώπιση των διακρίσεων και του αντιτσιγγανισμού με πιο συγκεκριμένο και συστηματικό τρόπο προκειμένου να ενισχυθούν οι διαδικασίες κοινωνικής ένταξης και να βελτιωθούν τα αποτελέσματα ενσωμάτωσης.

Γνώμη 5.1 του FRA

Τα κράτη μέλη ΕΕ θα πρέπει να επανεξετάσουν τις εθνικές στρατηγικές τους για την ένταξη των Ρομά και να αναγνωρίσουν τον αντιτσιγγανισμό ως μορφή ρατσισμού που μπορεί να οδηγήσει σε μορφές διαρθρωτικών διακρίσεων. Στις εθνικές στρατηγικές ένταξης των Ρομά θα πρέπει να προσδιορίζεται ποια γενικά μέτρα κατά των διακρίσεων αντιμετωπίζουν ρητά τον αντιτσιγγανισμό και με ποιον

τρόπο. Τα ειδικά μέτρα θα πρέπει να αφορούν τόσο τους Ρομά –για παράδειγμα, μέσω της διεξαγωγής εκστρατειών ενημέρωσης για τα δικαιώματά τους ή της διευκόλυνσης της πρόσβασης σε ένδικα μέσα– όσο και το ευρύ κοινό – για παράδειγμα, μέσω της αύξησης της ευαισθητοποίησης σχετικά με τις διακρίσεις, τον διαχωρισμό και τη δίωξη των Ρομά διαχρονικά.

Όπως προκύπτει από στοιχεία του FRA, ο αριθμός των Ρομά που βιώνουν παρενόχληση και βία με κίνητρο το μίσος και καταγγέλλουν τα περιστατικά αυτά σε οποιονδήποτε οργανισμό, συμπεριλαμβανομένης της αστυνομίας, είναι ελάχιστος. Τα μέτρα επιβολής της νομοθεσίας της ΕΕ κατά των διακρίσεων σε σχέση με τους Ρομά παρέμειναν αδύναμα το 2018. Υπάρχουν μείζονες προκλήσεις όσον αφορά τη βελτίωση και την επιβολή της νομοθεσίας που απαγορεύει τις διακρίσεις σε βάρος των Ρομά. Στην κορυφή της λίστας βρίσκονται η έλλειψη εμπιστοσύνης των Ρομά στα θεσμικά όργανα και η ελλιπής κατανόηση εκ μέρους των θεσμικών οργάνων των προκλήσεων που αντιμετωπίζουν οι Ρομά. Η έλλειψη τακτικής παρακολούθησης των διακρίσεων και καταγγελίας των εγκλημάτων μίσους σε εθνικό επίπεδο εξακολουθεί να αποτελεί πρόβλημα, λαμβανομένου υπόψη ότι είναι δύσκολο να προσδιοριστεί η έκταση του αντιτσιγγανισμού και των διακρίσεων χωρίς δεδομένα

ή αποδεικτικά στοιχεία. Οι περιπτώσεις καταγγελίας περιστατικών και συλλογής δεδομένων σχετικά με τον αντιτισιγανισμό στα διάφορα κράτη μέλη της ΕΕ ήταν ελάχιστες.

Γνώμη 5.2 του FRA

Δεδομένου του περιορισμένου αριθμού καταγγελιών διακρίσεων και αντιτισιγανισμού στις αρχές, τα κράτη μέλη θα πρέπει να φροντίσουν για τη συνεργασία των αρχών επιβολής του νόμου με φορείς ισότητας, καθώς και με οργανισμούς διαμεσολάβησης και εθνικούς θεσμούς για την προαγωγή και προστασία των ανθρωπίνων δικαιωμάτων. Με τον τρόπο αυτόν θα διευκολυνθεί η ανάληψη δράσεων που δημιουργούν ένα περιβάλλον στο οποίο οι Ρομά, όπως όλοι οι πολίτες, θα αισθάνονται εμπιστοσύνη όταν καταγγέλλουν περιστατικά διακριτικής μεταχείρισης, συμπεριλαμβανομένων των διακριτικών πρακτικών εθνικού χαρακτήρισμού, γνωρίζοντας ότι οι αρμόδιες αρχές θα λάβουν σοβαρά υπόψη τις καταγγελίες τους και θα τις διερευνήσουν. Στις δράσεις αυτές θα μπορούσαν να περιλαμβάνονται, για παράδειγμα, διαδικασίες παραπομπής καταγγελιών από τρίτους, στο πλαίσιο των οποίων οργανώσεις της κοινωνίας των πολιτών συνεργάζονται με τις αρχές επιβολής του νόμου για τη διευκόλυνση της καταγγελίας εγκλημάτων μίσους και διακρίσεων.

Το 2018 τα θεσμικά όργανα της ΕΕ και οι οργανώσεις των Ρομά συνέχισαν να τονίζουν τη σημασία της ουσιαστικής συμμετοχής των Ρομά, ιδίως σε τοπικό επίπεδο, για την αποτελεσματικότερη εφαρμογή των πολιτικών ένταξης και την επίτευξη βιώσιμων αποτελεσμάτων, όπως απαιτείται από την παγκόσμια ατζέντα 2030. Στην «Αξιολόγηση του πλαισίου της ΕΕ για τις εθνικές στρατηγικές ένταξης των Ρομά μέχρι το 2020», η Ευρωπαϊκή Επιτροπή υπογράμμισε τη σημασία της συμμετοχής σε επίπεδο κοινότητας, τονίζοντας επίσης ότι

η συμμετοχή των Ρομά μπορεί να συμβάλει στον προσδιορισμό των χρηματοδοτικών προτεραιοτήτων. Είναι σημαντικό να υπογραμμιστεί ότι τα πορίσματα της αξιολόγησης συμβαδίζουν με την έρευνα του FRA σε τοπικό επίπεδο, στο πλαίσιο της οποίας επισημαίνονται οι τρόποι με τους οποίους οι αλληλεπιδράσεις και η συμμετοχή σε επίπεδο κοινότητας μπορούν να αποτελέσουν σημαντικό εργαλείο για την ανάπτυξη θετικότερων σχέσεων στο επίπεδο αυτό, την άμβλυση των εντάσεων μεταξύ Ρομά και μη Ρομά και, εντέλει, την καταπολέμηση του αντιτισιγανισμού, συμβάλλοντας στην κατάρριψη των στερεοτύπων και στην εξάλειψη συμπεριφορών που εισάγουν διακρίσεις. Η συμμετοχή αυτή σε επίπεδο κοινότητας δύναται να ενισχύσει την αποτελεσματικότητα των Ευρωπαϊκών Διαρθρωτικών και Επενδυτικών Ταμείων αντικατοπτρίζοντας τις προτεραιότητες των τοπικών κοινότητας και αίροντας πραγματικά τους αποκλεισμούς στη διαδικασία υλοποίησής τους.

Γνώμη 5.3 του FRA

Τα κράτη μέλη της ΕΕ θα πρέπει να επανεξετάσουν τις εθνικές στρατηγικές τους για την ένταξη των Ρομά ή τις ολοκληρωμένες δέσμες μέτρων πολιτικής για την προώθηση μιας συμμετοχικής προσέγγισης όσον αφορά τον σχεδιασμό, την υλοποίηση και την παρακολούθηση των δράσεων ένταξης των Ρομά, ιδίως σε τοπικό επίπεδο, και για την υποστήριξη των προσπαθειών που καταβάλλονται με πρωτοβουλία των τοπικών κοινοτήτων. Τα Ευρωπαϊκά Διαρθρωτικά και Επενδυτικά Ταμεία και άλλες πηγές χρηματοδότησης θα πρέπει να χρησιμοποιηθούν για να προωθηθεί και να διευκολυνθεί η συμμετοχή των Ρομά και η υλοποίηση έργων ένταξης με πρωτοβουλία των τοπικών κοινοτήτων. Οι μελλοντικές συμφωνίες εταιρικής σχέσης για τη νέα γενιά ταμείων της ΕΕ θα πρέπει να προβλέπουν ρητά τη συμμετοχή των Ρομά στον σχεδιασμό, στην υλοποίηση και στην παρακολούθηση των σχετικών επενδύσεων για την ένταξη των Ρομά σε τοπικό επίπεδο.

6 Άσυλο, θεωρήσεις, μετανάστευση, σύνορα και ένταξη

Ενώ οι αριθμοί σχετικά με τον εκτοπισμό σε παγκόσμιο επίπεδο παρέμειναν υψηλοί, οι αφίξεις στην Ευρωπαϊκή Ένωση (ΕΕ) συνέχισαν να μειώνονται. Οι απόπειρες διάσχισης της Μεσογείου εξακολούθησαν να είναι θανάσιμες, με τον εκτιμώμενο αριθμό θανάτων το 2018 να ανέρχεται στους 2 299. Εξακολούθησαν να διατυπώνονται ισχυρισμοί περί επαναπροώθησης και κακομεταχείρισης των μεταναστών και προσφύγων από την αστυνομία. Τον Ιούνιο οι ευρωπαίοι ηγέτες απηύθυναν έκκληση για την υιοθέτηση ολοκληρωμένης προσέγγισης όσον αφορά τη μετανάστευση, με ιδιαίτερη έμφαση στην αντιμετώπιση της παράτυπης μετανάστευσης, συμπεριλαμβανομένων των παράνομων μετακινήσεων στο εσωτερικό της ΕΕ. Θεσπίστηκαν και αναπτύχθηκαν περαιτέρω διάφορα συστήματα ΤΠ μεγάλης κλίμακας, τα περισσότερα από τα οποία περιλαμβάνουν την επεξεργασία βιομετρικών δεδομένων. Στο μεταξύ, η ενσωμάτωση των προσφύγων που αφίχθησαν κατά την περίοδο 2015-2016 σημείωσε πρόοδο παρά τα διάφορα εμπόδια.

Τα άρθρα 18 και 19 του Χάρτη των Θεμελιωδών Δικαιωμάτων της ΕΕ διασφαλίζουν το δικαίωμα ασύλου και απαγορεύουν την επαναπροώθηση. Το άρθρο 6 κατοχυρώνει το δικαίωμα στην ελευθερία και την ασφάλεια. Βάσει του διεθνούς δικαίου της θάλασσας, οι άνθρωποι που διασώζονται στη θάλασσα πρέπει να μεταφέρονται σε ασφαλή τόπο. Η έννοια του «ασφαλούς» περιλαμβάνει επίσης την προστασία από δίωξη ή άλλη σοβαρή βλάβη. Το 2018 διαφωνίες μεταξύ κρατών μελών της ΕΕ σχετικά με το πού έπρεπε να ελλιμενιστούν τα πλοία διάσωσης είχαν ως αποτέλεσμα οι μετανάστες να περιμένουν στη θάλασσα για ημέρες, ενίοτε δε για εβδομάδες. Ορισμένα κράτη μέλη συνέχισαν να διατηρούν εγκαταστάσεις στα σύνορά τους, στις οποίες κρατούνται οι αιτούντες άσυλο ενώ οι αρχές εξετάζουν τις αιτήσεις τους. Στο μεταξύ, οι καταγγελίες για παραβιάσεις της αρχής της μη επαναπροώθησης αυξήθηκαν, όπως και οι αναφορές για άσκηση αστυνομικής βίας στα σύνορα.

Γνώμη 6.1 του FRA

Η ΕΕ και τα κράτη μέλη της θα πρέπει να συνεργάζονται με συναφείς διεθνείς οργανισμούς και τρίτες χώρες ώστε να εξασφαλιστεί η ασφαλής, ταχεία και προβλέψιμη αποβίβαση των μεταναστών και προσφύγων που διασώζονται στη θάλασσα, σύμφωνα με την αρχή της μη επαναπροώθησης. Τα κέντρα διεκπεραίωσης που δημιουργούνται εντός της

ΕΕ πρέπει να σέβονται πλήρως το δικαίωμα στην ελευθερία και την ασφάλεια που ορίζεται στο άρθρο 6 του Χάρτη και να παρέχουν επαρκείς εγγυήσεις για τη διασφάλιση του δικαίου χαρακτήρα των διαδικασιών χορήγησης ασύλου και επιστροφής. Τα κράτη μέλη της ΕΕ θα πρέπει να ενισχύσουν τα προληπτικά μέτρα για την αντιμετώπιση της καταχρηστικής συμπεριφοράς των αρχών επιβολής του νόμου και να διερευνούν αποτελεσματικά κάθε αξιόπιστη καταγγελία περί επαναπροώθησης και άσκησης βίας από τις αρχές επιβολής του νόμου στα σύνορα.

Στην προηγούμενη έκθεσή του για τα θεμελιώδη δικαιώματα, ο FRA εξέφρασε σοβαρές ανησυχίες σχετικά με τον εκφοβισμό του προσωπικού ανθρωπιστικών οργανώσεων και εθελοντών που παρέχουν στήριξη σε παράτυπους μετανάστες. Μαζί με άλλους παράγοντες, διάφοροι εθνικοί θεσμοί για την προαγωγή και προστασία των ανθρωπίνων δικαιωμάτων επέκριναν τις πρακτικές αυτές, επισημαίνοντας ότι έχουν αποθαρρυντικές επιπτώσεις στο έργο των ΜΚΟ. Η τάση αυτή συνεχίστηκε το 2018, στοχεύοντας τόσο τα σκάφη διάσωσης που χρησιμοποιούνται από την κοινωνία των πολιτών στη Μεσόγειο, όσο και τους εθελοντές και τις μη κυβερνητικές οργανώσεις που δραστηριοποιούνται στην ΕΕ.

Γνώμη 6.2 του FRA

Τα κράτη μέλη της ΕΕ θα πρέπει να αποφεύγουν ενέργειες που αποθαρρύνουν άμεσα ή έμμεσα την παροχή ανθρωπιστικής στήριξης η οποία βοηθά τους μετανάστες και τους πρόσφυγες σε κατάσταση ανάγκης, και θα πρέπει να ακολουθήσουν τις σχετικές συστάσεις που έχουν εκδώσει εθνικοί θεσμοί για την προαγωγή και προστασία των ανθρώπινων δικαιωμάτων. Επιπλέον, τα κράτη μέλη της ΕΕ θα πρέπει να άρουν τους περιορισμούς που έχουν επιβληθεί στις οργανώσεις της κοινωνίας των πολιτών που χρησιμοποιούν σκάφη διάσωσης στη Μεσόγειο.

Η ΕΕ σχεδιάζει την αποθήκευση σε ενωσιακό επίπεδο δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα –μεταξύ των οποίων και βιομετρικά δεδομένα– όλων των αλλοδαπών στο σύστημα πληροφοριών για τις θεωρήσεις. Στο σύστημα αυτό θα αποθηκεύονται και τα δεδομένα κατόχων άδειας διαμονής μακράς διάρκειας. Επί του παρόντος, τα δεδομένα τους αποθηκεύονται μόνο σε εθνικό επίπεδο από τα κράτη μέλη στα οποία κατοικούν. Η αποθήκευση σε πανευρωπαϊκό σύστημα των δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα υπηκόων τρίτων χωρών που έχουν ισχυρούς δεσμούς με την ΕΕ ισοδυναμεί με τη μεταχείριση των προσώπων αυτών ως υπηκόων τρίτων χωρών που έρχονται στην ΕΕ μόνο προσωρινά, π.χ. για τουρισμό, σπουδές ή επιχειρηματικούς σκοπούς. Αυτό αντιβαίνει στην ιδέα μιας κοινωνίας χωρίς αποκλεισμούς που ευνοεί την πραγματική ένταξη των υπηκόων τρίτων χωρών που κατοικούν στην ΕΕ. Για πολλούς κατόχους άδειας διαμονής, το κέντρο των δραστηριοτήτων τους βρίσκεται στην ΕΕ, όπου διαμένουν μόνιμα.

Γνώμη 6.3 του FRA

Η ΕΕ θα πρέπει να αποφεύγει την επεξεργασία στο σύστημα πληροφοριών για τις θεωρήσεις σε επίπεδο ΕΕ δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα κατόχων άδειας διαμονής των οποίων το κέντρο δραστηριοτήτων βρίσκεται στην ΕΕ. Τα δεδομένα τους θα πρέπει να υποβάλλονται σε επεξεργασία σε εθνικά συστήματα, κατά τρόπο παρόμοιο με εκείνον που χρησιμοποιείται για τα δεδομένα υπηκόων της ΕΕ.

Περίπου επτά στους δέκα Ευρωπαίους θεωρούν ότι η ένταξη των μεταναστών –συμπεριλαμβανομένων των δικαιούχων διεθνούς προστασίας– αποτελεί αναγκαία μακροπρόθεσμη επένδυση τόσο για τους ενδιαφερομένους, όσο και για τη χώρα υποδοχής. Μεταξύ των ετών 2015 και 2017

περισσότερα από 1,4 εκατομμύρια άτομα έλαβαν διεθνή προστασία στα 28 κράτη μέλη της ΕΕ. Τα πρόσωπα στα οποία χορηγείται διεθνή προστασία έχουν ένα σύνολο δικαιωμάτων τα οποία προβλέπονται στη Σύμβαση του 1951 για το καθεστώς των προσφύγων (Σύμβαση του 1951) και κατοχυρώνονται τόσο στο πρωτογενές, όσο και στο δευτερογενές δίκαιο της ΕΕ. Σύμφωνα με έρευνα του FRA, σε έξι κράτη μέλη οι μακροχρόνιες διαδικασίες για τη λήψη αδειών διαμονής έχουν δυσχεράνει την πρόσβαση των προσφύγων στην εκπαίδευση και την απασχόληση, έχουν επηρεάσει αρνητικά την ψυχική υγεία τους και μπορεί να τους καταστήσουν πιο ευάλωτους στην εκμετάλλευση και στο έγκλημα. Από τα στοιχεία του FRA προκύπτει επίσης ότι οι πρόσφυγες διατρέχουν κίνδυνο να μείνουν άστεγοι μετά τη χορήγηση διεθνούς προστασίας.

Γνώμη 6.4 του FRA

Τα κράτη μέλη της ΕΕ θα πρέπει να εντείνουν τις προσπάθειές τους ώστε τα πρόσωπα στα οποία χορηγείται διεθνή προστασία να απολαύουν πλήρως των δικαιωμάτων που έχουν βάσει της Σύμβασης του 1951, του διεθνούς δικαίου για τα ανθρώπινα δικαιώματα και του σχετικού δικαίου της ΕΕ, με σκοπό την προώθηση της επιτυχούς ένταξής τους στην κοινωνία υποδοχής.

7 Κοινωνία της πληροφορίας, προστασία της ιδιωτικής ζωής και προστασία των δεδομένων

Το 2018 ειδήσεις σχετικά με καταχρήσεις δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα σε μεγάλη κλίμακα προκάλεσαν ανησυχία και αύξησαν την ευαισθητοποίηση σχετικά με την ανάγκη αυστηρών εγγυήσεων όσον αφορά την προστασία της ιδιωτικής ζωής και των δεδομένων. Στο πλαίσιο αυτό αναδείχθηκε η σημασία των προσπαθειών των νομοθετών στον συγκεκριμένο τομέα –όπως ο γενικός κανονισμός για την προστασία δεδομένων (ΓΚΠΔ), ο οποίος τέθηκε σε ισχύ τον Μάιο– καθώς και ο βασικός ρόλος των μαρτύρων δημοσίου συμφέροντος και της κοινωνίας των πολιτών. Στο μεταξύ, το Συμβούλιο της Ευρώπης άνοιξε προς υπογραφή το τροποποιητικό πρωτόκολλο της εκσυγχρονισμένης Σύμβασης 108, ενώ συνεχίστηκε παράλληλα η παγκόσμια επέκταση της Σύμβασης 108, με τον αριθμό των συμβαλλόμενων μερών έως το τέλος του 2018 να ανέρχεται πλέον συνολικά στα 53 κράτη. Και τα δύο κείμενα παρέχουν στα άτομα ενισχυμένο νομικό πλαίσιο για την προάσπιση των δικαιωμάτων τους στην προστασία της ιδιωτικής ζωής και των δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα. Το εν λόγω νομικό πλαίσιο είναι ιδιαίτερα σημαντικό καθώς οι ταχέως εξελισσόμενες τεχνολογίες δημιουργούν τόσο οικονομικές ευκαιρίες, όσο και νομικές προκλήσεις. Σε ολόκληρη την ΕΕ, τα κράτη μέλη έχουν επιδοθεί σε έναν αγώνα στον τομέα της τεχνητής νοημοσύνης προκειμένου να διασφαλιστεί ότι η βιομηχανία και οι αγορές εργασίας είναι κατάλληλα προετοιμασμένες για ένα ανταγωνιστικό μέλλον, θέτοντας ενίοτε τα θεμελιώδη δικαιώματα στο περιθώριο των συζητήσεων. Τέλος, όπως και κατά τα προηγούμενα έτη, η προστασία των δεδομένων στο πλαίσιο της επιβολής του νόμου εξακολούθησε να αποτελεί υψηλή προτεραιότητα και, εν προκειμένω, η Ευρωπαϊκή Επιτροπή πρότεινε νέους κανόνες για τη διασυννοριακή απόκτηση ηλεκτρονικών αποδεικτικών στοιχείων. Ωστόσο, δεν σημειώθηκαν εξελίξεις σε επίπεδο ΕΕ όσον αφορά τη διατήρηση δεδομένων: δεν προτάθηκε η ανάληψη πρωτοβουλιών από την ΕΕ για τη συμμόρφωση με τις σχετικές αποφάσεις του ΔΕΕ του 2014 και του 2016.

Το 2018 το Συμβούλιο της Ευρώπης επικαιροποίησε το νομικό του πλαίσιο για την προστασία των δεδομένων με την έγκριση της εκσυγχρονισμένης Σύμβασης 108. Στο μεταξύ, συνεχίστηκε η παγκόσμια επέκταση της αρχικής Σύμβασης 108, και έως το τέλος του έτους δεσμεύονταν πλέον από την εν λόγω σύμβαση 53 χώρες. Στην ΕΕ, τέθηκε σε ισχύ ο ΓΚΠΔ, και τα κράτη μέλη έπρεπε να μεταφέρουν στο εθνικό τους δίκαιο την οδηγία για την επιβολή του νόμου, ενώ εγκρίθηκαν επίσης αναθεωρημένοι κανόνες προστασίας των δεδομένων για τα θεσμικά όργανα και τους οργανισμούς της ΕΕ. Ωστόσο, η έκδοση του κανονισμού για την προστασία της ιδιωτικής ζωής στις ηλεκτρονικές επικοινωνίες παρέμεινε σε εκκρεμότητα. Ο προτεινόμενος κανονισμός αφορά το δικαίωμα στην προστασία της ιδιωτικής ζωής στις ηλεκτρονικές

επικοινωνίες και είναι καίριας σημασίας για τη διασφάλιση της επικαιροποίησης του νομικού πλαισίου της ΕΕ προκειμένου να εναρμονιστεί με τον ΓΚΠΔ, ιδίως ενόψει των νέων τεχνολογικών εξελίξεων.

Παρά τα διάφορα υφιστάμενα και νέα μέσα, η εφαρμογή και επιβολή των κανόνων προστασίας των δεδομένων εξακολούθησε να αποτελεί πρόκληση, όπως και η καταπολέμηση των παραβιάσεων των κανόνων αυτών από δημόσιους και ιδιωτικούς φορείς. Ειδικευμένοι φορείς της κοινωνίας των πολιτών διαθέτουν συνήθως μεγαλύτερη ευχέρεια απ' ό,τι οι απλοί πολίτες να κινήσουν διαδικασίες που ενεργοποιούν τις ενισχυμένες εξουσίες των αρχών προστασίας δεδομένων. Ωστόσο, λίγα μόνο κράτη μέλη έχουν εξουσιοδοτήσει ειδικευμένους φορείς να υποβάλλουν

καταγγελίες χωρίς ρητή ανάθεση του υποκειμένου των δεδομένων.

Γνώμη 7.1 του FRA

Τα κράτη μέλη της ΕΕ θα πρέπει να ενθαρρύνουν την αποτελεσματική συμμετοχή ειδικευμένων οργανώσεων της κοινωνίας των πολιτών στην επιβολή των κανόνων προστασίας των δεδομένων, παρέχοντας στις οργανώσεις αυτές την απαραίτητη νομική βάση ώστε να είναι σε θέση να υποβάλλουν καταγγελίες σχετικά με παραβιάσεις δεδομένων ανεξάρτητα από τυχόν ανάθεση του υποκειμένου των δεδομένων.

Οι μάρτυρες δημοσίου συμφέροντος συμβάλλουν καθοριστικά στην εξασφάλιση της δυνατότητας άσκησης πραγματικής προσφυγής κατά των παραβιάσεων των κανόνων προστασίας των δεδομένων και της ιδιωτικής ζωής, προειδοποιώντας για ενδεχόμενες παραβιάσεις και προσκομίζοντας σημαντικά αποδεικτικά στοιχεία στο πλαίσιο ερευνών. Συμβάλλουν στην ευαισθητοποίηση του κοινού και στην αποτροπή σοβαρών και μεγάλης κλίμακας παραβιάσεων των δικαιωμάτων στην προστασία της ιδιωτικής ζωής και των δεδομένων, οι οποίες διαφορετικά θα παρέμεναν κρυφές στο εσωτερικό των οργανισμών. Στην έκθεσή του σχετικά με την παρακολούθηση από τις υπηρεσίες πληροφοριών, ο FRA συνέστησε την ενίσχυση της προστασίας των μαρτύρων δημοσίου συμφέροντος. Ωστόσο, ο αριθμός των κρατών μελών που έχουν θεσπίσει ειδικούς κανόνες για την παροχή αποτελεσματικής προστασίας κατά αντιποίνων είναι ελάχιστος. Τον Απρίλιο του 2018 η Επιτροπή υπέβαλε πρόταση οδηγίας για την προστασία των προσώπων που καταγγέλλουν παραβιάσεις του δικαίου της Ένωσης.

Γνώμη 7.2 του FRA

Τα κράτη μέλη της ΕΕ θα πρέπει να εξετάσουν το ενδεχόμενο παροχής αποτελεσματικής προστασίας των μαρτύρων δημοσίου συμφέροντος, συμβάλλοντας με τον τρόπο αυτό στην αποτελεσματική συμμόρφωση των επιχειρήσεων και των κυβερνήσεων προς τα θεμελιώδη δικαιώματα στην προστασία της ιδιωτικής ζωής και των δεδομένων.

Παρά την ακύρωση της οδηγίας για τη διατήρηση δεδομένων (οδηγία 2006/24/EK) από το ΔΕΕ το 2014 και τις σχετικές αποφάσεις στον τομέα αυτό, η ΕΕ δεν έχει θεσπίσει ακόμη νομοθεσία σχετικά με τη διατήρηση δεδομένων. Ως εκ τούτου,

η κατάσταση στα κράτη μέλη εξακολουθεί να παρουσιάζει διαφοροποιήσεις, ιδίως όσον αφορά τη νομοθεσία. Ορισμένα κράτη μέλη κατέβαλαν προσπάθειες για την εναρμόνιση της νομοθεσίας τους με τις αποφάσεις του ΔΕΕ. Άλλα κράτη μέλη όμως δεν επέφεραν αξιοσημείωτες αλλαγές στη νομοθεσία τους. Η απόφαση του ΔΕΕ στην υπόθεση *Tele 2 και Watson* επιβεβαιώνει ότι η εθνική νομοθεσία που διέπει τη διατήρηση δεδομένων και την πρόσβαση σε δεδομένα για ποινικούς σκοπούς και σκοπούς δημόσιας ασφάλειας εμπίπτει στο πεδίο εφαρμογής του δικαίου της ΕΕ, και ιδίως στο άρθρο 15 παράγραφος 1 της προηγούμενης οδηγίας για την προστασία της ιδιωτικής ζωής στις ηλεκτρονικές επικοινωνίες (2002/58/EK). Η εν λόγω εθνική νομοθεσία δεν πρέπει να επιβάλλει ένα καθεστώς γενικής και χωρίς διάκριση διατήρησης δεδομένων και οφείλει να περιλαμβάνει διαδικαστικές και ουσιαστικές εγγυήσεις όσον αφορά την πρόσβαση στα διατηρούμενα δεδομένα. Εάν τα κράτη μέλη διαθέτουν εθνική νομοθεσία η οποία θεσπίστηκε για την ενσωμάτωση της προηγούμενης οδηγίας για τη διατήρηση δεδομένων (οδηγία 2006/24/EK) ή νομοθεσία η οποία δεν συμμορφώνεται με τις απαιτήσεις που καθορίζονται στη νομολογία του ΔΕΕ, υπάρχει κίνδυνος υπονόμησης του σεβασμού των θεμελιωδών δικαιωμάτων των πολιτών της ΕΕ και της ασφάλειας δικαίου σε ολόκληρη την Ένωση.

Γνώμη 7.3 του FRA

Τα κράτη μέλη της ΕΕ θα πρέπει να εναρμονίσουν τη νομοθεσία τους για τη διατήρηση δεδομένων με τις αποφάσεις του ΔΕΕ και να αποφεύγουν τη γενική και χωρίς διάκριση διατήρηση δεδομένων από τους παρόχους υπηρεσιών τηλεπικοινωνιών. Το εθνικό δίκαιο θα πρέπει να προβλέπει αυστηρούς ελέγχους αναλογικότητας, καθώς και τις δέουσες διαδικαστικές εγγυήσεις, ώστε να διασφαλίζεται αποτελεσματικά το δικαίωμα της ιδιωτικής ζωής και της προστασίας των προσωπικών δεδομένων.

Οι πρόσφατες εξελίξεις στους τομείς της τεχνητής νοημοσύνης και των μαζικών δεδομένων οδήγησαν στην ανάληψη πολλών πολιτικών πρωτοβουλιών οι οποίες εστιάζουν στη μεγιστοποίηση των οικονομικών οφελών των νέων τεχνολογιών. Παράλληλα, στο πλαίσιο πολλών πρωτοβουλιών διαφόρων εθνικών και διεθνών φορέων εξετάζονται οι δεοντολογικές επιπτώσεις και σπανιότερα οι επιπτώσεις για τα θεμελιώδη και ανθρώπινα δικαιώματα προκειμένου να καταρτιστούν κατευθυντήριες γραμμές και διατάξεις μη δεσμευτικού δικαίου. Πολλά κράτη μέλη και θεσμικά όργανα

της ΕΕ έχουν αρχίσει τη χάραξη εθνικών στρατηγικών για την τεχνητή νοημοσύνη.

Γνώμη 7.4 του FRA

Δεδομένου ότι μόνο μια προσέγγιση με βάση τα δικαιώματα διασφαλίζει υψηλό επίπεδο προστασίας από πιθανή κατάχρηση των νέων τεχνολογιών και από παραπτώματα κατά τη χρήση τους, τα κράτη μέλη θα πρέπει να θέσουν τα θεμελιώδη δικαιώματα στο επίκεντρο των εθνικών στρατηγικών για την τεχνητή νοημοσύνη και τα μαζικά δεδομένα. Οι στρατηγικές αυτές θα πρέπει να αντλούν τεχνογνωσία από ειδικούς σε διάφορες επιστήμες, όπως δικηγόροι, κοινωνικοί επιστήμονες, στατιστικοί, επιστήμονες της πληροφορικής και εμπειρογνώμονες στο συγκεκριμένο αντικείμενο. Η δεοντολογία μπορεί να συμπληρώσει μια προσέγγιση με βάση τα δικαιώματα, αλλά δεν θα πρέπει να την αντικαταστήσει.

8 Δικαιώματα του παιδιού

Ένα στα τέσσερα παιδιά στην Ευρωπαϊκή Ένωση αντιμετωπίζει κίνδυνο φτώχειας ή κοινωνικού αποκλεισμού, παρά την τάση αργής βελτίωσης που παρατηρείται όσον αφορά τη μείωση της παιδικής φτώχειας. Ωστόσο, αυτή η αλλαγή τάσης δεν ευνοεί όλα τα παιδιά. Τα παιδιά με γονείς που έχουν γεννηθεί εκτός της ΕΕ ή με αλλοδαπή ιθαγένεια είναι πιθανότερο να είναι φτωχά. Ο αριθμός των παιδιών μεταναστών ή αιτούντων άσυλο που ήρθαν στην ΕΕ μειώθηκε εκ νέου το 2018. Ωστόσο, σε ορισμένα κράτη μέλη οι συνθήκες υποδοχής –συμπεριλαμβανομένης της χρήσης του μέτρου της κράτησης μεταναστών– εξακολούθησαν να αποτελούν σοβαρό πρόβλημα. Το 2018 η Επιτροπή των Ηνωμένων Εθνών για τα Δικαιώματα του Παιδιού εξέδωσε τις πρώτες αποφάσεις της επί ατομικών καταγγελιών κατά κρατών μελών, κυρίως σε σχέση με την κατάσταση και τη μεταχείριση των παιδιών στο πλαίσιο της μετανάστευσης. Τα κράτη μέλη έχουν επιδείξει βραδύτητα όσον αφορά την ενσωμάτωση στο εθνικό δίκαιο της οδηγίας (ΕΕ) 2016/800 σχετικά με τις δικονομικές εγγυήσεις για τα παιδιά που είναι ύποπτοι ή κατηγορούμενοι στο πλαίσιο ποινικών διαδικασιών, η οποία τίθεται σε ισχύ τον Ιούνιο του 2019. Ο αριθμός των κρατών μελών που έχουν εναρμονίσει τη νομοθεσία τους προκειμένου να ανταποκρίνεται στις απαιτήσεις της εν λόγω οδηγίας είναι περιορισμένος.

Παρά την πτωτική τάση που παρατηρείται την τελευταία πενταετία, υπάρχει ακόμη παιδική φτώχεια στην ΕΕ. Ένα στα τέσσερα παιδιά βρίσκεται αντιμέτωπο με τον κίνδυνο της φτώχειας ή του κοινωνικού αποκλεισμού. Αυτό εγείρει ανησυχίες όσον αφορά την τήρηση του άρθρου 24 του Χάρτη των Θεμελιωδών Δικαιωμάτων της ΕΕ, το οποίο ορίζει ότι «[τ]α παιδιά έχουν δικαίωμα στην προστασία και τη φροντίδα που απαιτούνται για την καλή διαβίωσή τους». Σύμφωνα με τα τελευταία στοιχεία της Eurostat, από το 2016, και σε αντίθεση με τη γενική τάση, η κατάσταση των παιδιών με μεταναστευτικό υπόβαθρο έχει επιδεινωθεί, με αποτέλεσμα την αύξηση των ανισοτήτων μεταξύ αυτών και των παιδιών του γενικού πληθυσμού. Στο μεταξύ, το ζήτημα της παιδικής φτώχειας απουσιάζει ουσιαστικά από το Ευρωπαϊκό Εξάμηνο, ιδίως από τις ειδικές ανά χώρα συστάσεις. Συνεπώς, ελλοχεύει ο κίνδυνος να μη συνεκτιμάται δεόντως η παιδική φτώχεια κατά την εκταμίευση δημόσιων κονδυλίων, συμπεριλαμβανομένων των κονδυλίων της ΕΕ. Μια θετική εξέλιξη που σημειώθηκε το 2018 ήταν η πρόταση της Ευρωπαϊκής Επιτροπής να συμπεριλαμβάνονται και τα παιδιά στους δυνητικούς δικαιούχους δράσεων που αποσκοπούν στην προώθηση της κοινωνικής ένταξης στο πλαίσιο του Ευρωπαϊκού Κοινωνικού Ταμείου+ για τη νέα περίοδο ενωσιακής χρηματοδότησης 2021-2027. Αυτή η θετική

δυναμική ενισχύεται από τις προσπάθειες προώθησης και τεκμηρίωσης της πρότασης που έχει διατυπώσει προ πολλού το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο για τη δημιουργία ενός ευρωπαϊκού συστήματος εγγύησης για το παιδί, που αφορά τα παιδιά που βρίσκονται σε ευάλωτη κατάσταση.

Οι συζητήσεις και οι δράσεις για την καταπολέμηση της παιδικής φτώχειας είναι επίσης σημαντικές για την υλοποίηση των στόχων βιώσιμης ανάπτυξης (ΣΒΑ). Οι ΣΒΑ αποτελούν μέρος της παγκόσμιας ατζέντας 2030, στην οποία καθορίζεται το πλαίσιο πολιτικής για την παγκόσμια βιώσιμη ανάπτυξη, και απαιτούν την τήρηση των διεθνών υποχρεώσεων στον τομέα των ανθρωπίνων δικαιωμάτων. Στο πλαίσιο αυτό, ο ΣΒΑ 1 αφορά τη μείωση της φτώχειας κατά το ήμισυ έως το 2030, συμπεριλαμβανομένης της παιδικής φτώχειας. Η συντριπτική πλειονότητα των κρατών μελών της ΕΕ έχει υποβάλει ήδη μια πρώτη εθελοντική εθνική έκθεση σχετικά με την υλοποίηση των ΣΒΑ, στο πλαίσιο της ετήσιας διαδικασίας επανεξέτασης που λαμβάνει χώρα στους κόλπους του Πολιτικού Φόρουμ Υψηλού Επιπέδου των Ηνωμένων Εθνών για τη βιώσιμη ανάπτυξη. Ωστόσο, σε πολλές από τις εκθέσεις αυτές δεν γίνεται καμία απολύτως αναφορά στην παιδική φτώχεια, ή οι αναφορές που γίνονται είναι εξαιρετικά περιορισμένες.

Γνώμη 8.1 του FRA

Οι χρηματοδοτικές προτεραιότητες της ΕΕ και των κρατών μελών θα πρέπει να αντικατοπτρίζουν την ανάγκη μείωσης της παιδικής φτώχειας στα επίπεδα που επιδιώκονται με τον στόχο βιώσιμης ανάπτυξης για τη φτώχεια (ΣΒΑ 1), ώστε να διασφαλίζεται το υπέρτατο συμφέρον του παιδιού, όπως ορίζεται στο άρθρο 24 του Χάρτη των Θεμελιωδών Δικαιωμάτων της ΕΕ. Για την επίτευξη του στόχου αυτού, τα θεσμικά όργανα της ΕΕ και τα κράτη μέλη θα πρέπει να διερευνήσουν τις δυνατότητες διάθεσης επαρκών πόρων για την καταπολέμηση της παιδικής φτώχειας χρησιμοποιώντας όλα τα διαθέσιμα εργαλεία, συμπεριλαμβανομένου του ευρωπαϊκού συστήματος εγγύησης για το παιδί -εφόσον θεσπιστεί-, για τα παιδιά που βρίσκονται σε ευάλωτη κατάσταση. Επιπλέον, τα θεσμικά όργανα της ΕΕ θα πρέπει να συνεχίσουν να λαμβάνουν υπόψη την παιδική φτώχεια σε όλες τις φάσεις του Ευρωπαϊκού Εξαμήνου, ιδίως στις ειδικές ανά χώρα συστάσεις, δεδομένου του πιθανού αντικτύπου της στη χρήση των ταμείων της ΕΕ.

Στο πλαίσιο της αξιολόγησης των ΣΒΑ, τα κράτη μέλη της ΕΕ θα πρέπει να εξετάσουν το ενδεχόμενο να συμπεριλάβουν στις εθελοντικές τους εθνικές εκθέσεις επανεξέτασης ειδικές αναφορές στις εθνικές πολιτικές και πιο ολοκληρωμένα δεδομένα σχετικά με την παιδική φτώχεια, καθώς και τυχόν αποτελέσματα των εκτιμήσεων επιπτώσεων στις σχετικές πολιτικές.

Ο αριθμός των παιδιών μεταναστών που φθάνουν στην Ευρώπη συνέχισε να μειώνεται. Το 2018 υπέβαλαν αίτηση ασύλου περίπου 150 000 παιδιά, έναντι 200 000 περίπου το 2017 και σχεδόν 400 000 το 2016. Η οδηγία για τις συνθήκες υποδοχής προβλέπει διάφορες εγγυήσεις για τα παιδιά που ζητούν άσυλο, όπως είναι η αξιολόγηση των ειδικών αναγκών των παιδιών (άρθρο 22), ο διορισμός εκπροσώπου για ασυνόδευτα παιδιά (άρθρο 24), η θέσπιση ορισμένων προϋποθέσεων για την κράτηση μεταναστών (άρθρο 11) και η πρόσβαση στην εκπαίδευση (άρθρο 14), την επαγγελματική κατάρτιση (άρθρο 16) και την απασχόληση (άρθρο 15). Ο μειωμένος αριθμός των παιδιών βοήθησε ορισμένα κράτη μέλη, αλλά όχι όλα, να παράσχουν κατάλληλες εγκαταστάσεις υποδοχής για παιδιά. Σε ορισμένες περιπτώσεις δεν καλύφθηκαν ούτε βασικές ανάγκες, όπως ύδρευση και εγκαταστάσεις υγιεινής. Τα κράτη μέλη συνέχισαν να θέτουν υπό κράτηση παιδιά μετανάστες, παρά τις διεθνείς συζητήσεις σχετικά με τον περιορισμό της κράτησης παιδιών στο ελάχιστο δυνατόν.

Γνώμη 8.2 του FRA

Στο πλαίσιο της μετανάστευσης, και σύμφωνα με την οδηγία για τις συνθήκες υποδοχής, τα κράτη μέλη της ΕΕ θα πρέπει να παρέχουν στα παιδιά βασική επαρκή στέγαση, νομική εκπροσώπηση, καθώς και πρόσβαση σε σχολική και περαιτέρω εκπαίδευση. Τα κράτη μέλη θα πρέπει να εντείνουν τις προσπάθειες για την ανάπτυξη μη στερητικών της ελευθερίας εναλλακτικών λύσεων αντί της κράτησης.

Πολλά κράτη μέλη της ΕΕ βρίσκονται ακόμη σε διαδικασία κατάρτισης ή έγκρισης νέας νομοθεσίας ή τροποποιήσεων σε υφιστάμενα νομοθετικά πλαίσια προκειμένου να ενσωματώσουν την οδηγία για τις δικονομικές εγγυήσεις. Η οδηγία εξασφαλίζει δικονομικές εγγυήσεις για τα παιδιά που είναι ύποπτοι ή κατηγορούμενοι στο πλαίσιο ποινικών διαδικασιών. Τα κράτη μέλη οφείλουν να ενσωματώσουν την οδηγία στο εθνικό δίκαιο έως τις 11 Ιουνίου 2019. Στο πλαίσιο των δικαστικών διαδικασιών σε βάρος ανηλίκων, τα παιδιά έχουν δικαίωμα ενημέρωσης και ακρόασης με φιλικό τρόπο, με την παροχή δικαστικής συνδρομής και την εφαρμογή μέτρων προστασίας της ιδιωτικής ζωής, όπως απαιτείται βάσει διαφόρων άρθρων της οδηγίας για τα δικονομικά δικαιώματα. Η αποτελεσματική άσκηση του δικαιώματος αυτού εξακολουθεί να αποτελεί σημαντικό πρόβλημα, το οποίο εντοπίστηκε από τον FRA και τις χρηματοδοτούμενες από την Ευρωπαϊκή Επιτροπή έρευνες. Ορισμένες φορές προκύπτουν πρακτικά προβλήματα λόγω των διαφορετικών ηλικιακών περιορισμών μεταξύ των κρατών μελών, των εισοδηματικών προϋποθέσεων για την παροχή δικαστικής συνδρομής ή της διακριτικής ευχέρειας των δικαστικών φορέων.

Γνώμη 8.3 του FRA

Κατά την ενσωμάτωση στο εθνικό δίκαιο της οδηγίας σχετικά με τις δικονομικές εγγυήσεις για τα παιδιά που είναι ύποπτοι ή κατηγορούμενοι στο πλαίσιο ποινικών διαδικασιών, τα κράτη μέλη της ΕΕ θα πρέπει να επανεξετάσουν τους ηλικιακούς περιορισμούς ή άλλους όρους οι οποίοι είναι πιθανό να παρεμποδίζουν στην πράξη την αποτελεσματική πρόσβαση των παιδιών σε ορισμένες δικονομικές εγγυήσεις. Τα κράτη μέλη της ΕΕ θα πρέπει επίσης να εξετάσουν το ενδεχόμενο να παρέχουν δικαστική συνδρομή άνευ όρων σε όλα τα παιδιά, συμπεριλαμβανομένης της δωρεάν νομικής εκπροσώπησης καθ' όλη τη διάρκεια της διαδικασίας, και να θέτουν στη διάθεση των παιδιών εξειδικευμένους δικηγόρους.

9 Πρόσβαση στη δικαιοσύνη και δικαιώματα των θυμάτων εγκληματικών ενεργειών

Η ανεξαρτησία της δικαιοσύνης αποτελεί βασικό στοιχείο του κράτους δικαίου. Οι προκλήσεις όσον αφορά την εν λόγω ανεξαρτησία συνέχισαν να αυξάνονται, αναδεικνύοντας την ανάγκη για αποτελεσματικό συντονισμό των προσπαθειών στον συγκεκριμένο τομέα. Η κατάσταση αυτή ώθησε το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο να ζητήσει, για πρώτη φορά, από το Συμβούλιο να εκδώσει απόφαση βάσει του άρθρου 7 παράγραφος 1 της ΣΕΕ, και από την Ευρωπαϊκή Επιτροπή να υποβάλει πρόταση κανονισμού για την αντιμετώπιση, από δημοσιονομικής απόψεως, ελλείψεων όσον αφορά το κράτος δικαίου. Περίπου τα δύο τρίτα των κρατών μελών έχουν θεσπίσει νομοθεσία για τη διευκόλυνση εφαρμογής της οδηγίας για τα δικαιώματα των θυμάτων, αυξάνοντας τις εγγυήσεις που συνδέονται με τη συμμετοχή σε ποινικές διαδικασίες. Αναγνωρίζοντας ότι στη Σύμβαση της Κωνσταντινούπολης καθορίζονται τα ευρωπαϊκά πρότυπα για την προστασία των ανθρωπίνων δικαιωμάτων στον τομέα της βίας κατά των γυναικών και της ενδοοικογενειακής βίας, η ΕΕ συνέχισε τη διαδικασία επικύρωσης της εν λόγω πράξης.

Το 2018 η ΕΕ και άλλοι διεθνείς οργανισμοί συνέχισαν να αντιμετωπίζουν εντεινόμενες προκλήσεις στον τομέα της δικαιοσύνης σε εθνικό επίπεδο, ιδίως όσον αφορά την ανεξαρτησία της δικαιοσύνης. Η ανεξαρτησία του δικαστικού σώματος αποτελεί τον ακρογωνιαίο λίθο του κράτους δικαίου και της πρόσβασης στη δικαιοσύνη (άρθρο 19 ΣΕΕ και άρθρο 47 του Χάρτη των Θεμελιωδών Δικαιωμάτων της ΕΕ). Παρά τις συνεχιζόμενες προσπάθειες της ΕΕ και άλλων διεθνών παραγόντων, η κατάσταση του κράτους δικαίου σε ορισμένα κράτη μέλη της –ιδίως όσον αφορά την ανεξαρτησία της δικαιοσύνης– προκάλεσε εντεινόμενες ανησυχίες. Για παράδειγμα, για πρώτη φορά στην ιστορία της ΕΕ το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο ζήτησε, αφενός, από το Συμβούλιο να εκδώσει απόφαση βάσει του άρθρου 7 παράγραφος 1 της ΣΕΕ (διαπίστωση ύπαρξης σαφούς κινδύνου σοβαρής παραβίασης από κράτος μέλος των κοινών αξιών του άρθρου 2 της ΣΕΕ) και, αφετέρου, από την Ευρωπαϊκή Επιτροπή να υποβάλει πρόταση κανονισμού για την αντιμετώπιση, από δημοσιονομικής απόψεως, γενικευμένων ελλείψεων όσον αφορά το κράτος δικαίου. Οι ελλείψεις αυτές έχουν ως αποτέλεσμα απειλές κατά της ανεξαρτησίας του δικαστικού σώματος, τη λήψη αυθαίρετων ή παράνομων αποφάσεων από δημόσιες αρχές, τον περιορισμό της διαθεσιμότητας και της αποτελεσματικότητας των ένδικων μέσων, τη μη εφαρμογή δικαστικών αποφάσεων και τον περιορισμό της αποτελεσματικής

έρευνας, της δίωξης ή της επιβολής κυρώσεων για παραβιάσεις του νόμου.

Γνώμη 9.1 του FRA

Η ΕΕ και τα κράτη μέλη της παροτρύνονται να εντείνουν περαιτέρω τις προσπάθειες και τη συνεργασία τους για τη διατήρηση και την ενίσχυση της ανεξαρτησίας της δικαιοσύνης, που αποτελεί βασική συνιστώσα του κράτους δικαίου. Οι τρέχουσες προσπάθειες θα πρέπει να ενταθούν ώστε να αναπτυχθούν κριτήρια και αξιολογήσεις βάσει πλαισίου για την καθοδήγηση των κρατών μελών της ΕΕ, σε τακτική και συγκριτική βάση, ώστε να αναγνωρίζουν και να αντιμετωπίζουν ζητήματα που ενδεχομένως ανακύπτουν στον τομέα του κράτους δικαίου. Αυτές οι τακτικές αξιολογήσεις θα διαδραματίσουν επίσης καθοριστικό ρόλο στο πλαίσιο του προτεινόμενου κανονισμού της ΕΕ για την αντιμετώπιση γενικευμένων ελλείψεων όσον αφορά το κράτος δικαίου. Επιπλέον, τα οικεία κράτη μέλη της ΕΕ θα πρέπει να ανταποκρίνονται σε συστάσεις όπως αυτές που εκδίδει η Ευρωπαϊκή Επιτροπή κατά τη διαδικασία για τη θέσπιση νέου πλαισίου για το κράτος δικαίου, καθώς και κατά τη διαδικασία του μηχανισμού συνεργασίας και ελέγχου, με σκοπό τη διασφάλιση της συμμόρφωσης με το κράτος δικαίου.

Στις θετικές εξελίξεις που σημειώθηκαν το 2018 περιλαμβάνεται η θέσπιση νομοθεσίας από μεγαλύτερο αριθμό κρατών μελών της ΕΕ για την εφαρμογή της οδηγίας για τα δικαιώματα των θυμάτων (2012/29/ΕΕ). Σε ορισμένα κράτη μέλη, τα στοιχεία σε εθνικό επίπεδο καταδεικνύουν ότι τα θύματα εξακολουθούν να βρίσκουν εμπόδια όσον αφορά την καταγγελία εγκλημάτων και ότι τα δικαιώματά τους δεν ασκούνται αποτελεσματικά σε διάφορα επίπεδα, περιλαμβανομένων των διαδικαστικών πτυχών. Σε διάφορα κράτη μέλη σημειώθηκαν θετικές εξελίξεις ως προς την πρόληψη της περαιτέρω ή δευτερογενούς θυματοποίησης. Στις 30 Μαΐου 2018 το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο ενέκρινε ψήφισμα σχετικά με την εφαρμογή της οδηγίας για τα δικαιώματα των θυμάτων, στο οποίο επέκρινε την Επιτροπή για τη μη υποβολή έκθεσης σχετικά με την εφαρμογή της οδηγίας, σύμφωνα με το άρθρο 29 της οδηγίας.

Γνώμη 9.2 του FRA

Τα κράτη μέλη της ΕΕ θα πρέπει να συνεχίσουν τις προσπάθειές τους για την αποτελεσματική τήρηση των δικαιωμάτων των θυμάτων στην πράξη, ώστε να διασφαλίζεται ότι όλα τα θύματα εγκληματικών ενεργειών γνωρίζουν τα δικαιώματά τους, έχουν πρόσβαση σε κατάλληλες υπηρεσίες στήριξης και έχουν στη διάθεσή τους αποτελεσματικά ένδικα μέσα.

Το 2018 η Ευρωπαϊκή Ένωση εργάστηκε για την επικύρωση της Σύμβασης του Συμβουλίου της Ευρώπης για την πρόληψη και την καταπολέμηση της βίας κατά των γυναικών και της ενδοοικογενειακής βίας (Σύμβαση της Κωνσταντινούπολης). Άλλα τρία κράτη μέλη της ΕΕ προέβησαν σε επικύρωση, με αποτέλεσμα ο συνολικός αριθμός των κρατών μελών που είχαν επικυρώσει τη Σύμβαση έως το τέλος του 2018 να ανέρχεται πλέον σε 20. Η Σύμβαση της Κωνσταντινούπολης είναι το σημαντικότερο σημείο αναφοράς για τον καθορισμό των ευρωπαϊκών προτύπων για την προστασία των γυναικών από τη βία. Ειδικότερα, το άρθρο 36 υποχρεώνει τα συμβαλλόμενα μέρη να ποινικοποιούν κάθε μη συναινετική πράξη σεξουαλικού χαρακτήρα και να υιοθετήσουν προσέγγιση η οποία αναδεικνύει και ενισχύει την άνευ όρων σεξουαλική αυτονομία του ατόμου. Το 2018 ορισμένα κράτη μέλη έλαβαν μέτρα για την εναρμόνιση της νομοθεσίας τους με τη συγκεκριμένη απαίτηση της Σύμβασης.

Γνώμη 9.3 του FRA

Όλα τα κράτη μέλη της ΕΕ που δεν το έχουν πράξει ήδη καθώς και η ίδια η ΕΕ παροτρύνονται να επικυρώσουν τη Σύμβαση του Συμβουλίου της Ευρώπης για την πρόληψη και την καταπολέμηση της βίας κατά των γυναικών και της ενδοοικογενειακής βίας (Σύμβαση της Κωνσταντινούπολης). Ο FRA ενθαρρύνει τα κράτη μέλη να καλύψουν τα κενά προστασίας στην εθνική νομοθεσία και να εξετάσουν το ενδεχόμενο ποινικοποίησης κάθε μη συναινετικής πράξης σεξουαλικού χαρακτήρα, όπως προβλέπεται στο άρθρο 36 της Σύμβασης της Κωνσταντινούπολης.

10 Εξελίξεις όσον αφορά την εφαρμογή της Σύμβασης για τα δικαιώματα των ατόμων με αναπηρία

Δέκα έτη μετά την έναρξη ισχύος της Σύμβασης των Ηνωμένων Εθνών για τα δικαιώματα των ατόμων με αναπηρία, η Σύμβαση επικυρώθηκε τελικά από όλα τα κράτη μέλη της ΕΕ το 2018. Σε επίπεδο ΕΕ, η προσωρινή συμφωνία του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου επί της προτεινόμενης ευρωπαϊκής πράξης για την προσβασιμότητα αποτέλεσε ορόσημο όσον αφορά την ανάληψη δράσης για την εφαρμογή της Σύμβασης των Ηνωμένων Εθνών για τα δικαιώματα των ατόμων με αναπηρία. Παράλληλα με τη θέσπιση μέτρων για τη διασφάλιση των δικαιωμάτων των ατόμων με αναπηρία στο πλαίσιο των χρηματοδοτικών μέσων της ΕΕ για το πολυετές δημοσιονομικό πλαίσιο 2021-2027, η εξέλιξη αυτή είναι ενδεικτική του απτού τρόπου με τον οποίο η Σύμβαση των Ηνωμένων Εθνών για τα δικαιώματα των ατόμων με αναπηρία επηρεάζει το δίκαιο και την πολιτική της ΕΕ. Σε εθνικό επίπεδο, εξακολούθησαν να υπάρχουν κενά τόσο στην εφαρμογή, όσο και στην παρακολούθηση της σύμβασης αυτής. Ωστόσο, πρωτοβουλίες που αναλήφθηκαν σε διάφορα κράτη μέλη για την εξασφάλιση της συμμετοχής των ατόμων με αναπηρία και των οργανώσεων εκπροσώπησής τους στις διαδικασίες λήψης αποφάσεων καταδεικνύουν σταδιακή πρόοδο όσον αφορά την επίτευξη ενός από τους βασικούς στόχους της Σύμβασης των Ηνωμένων Εθνών για τα δικαιώματα των ατόμων με αναπηρία.

Τα Ευρωπαϊκά Διαρθρωτικά και Επενδυτικά Ταμεία (ΕΔΕΤ) διαδραματίζουν σημαντικό ρόλο στη στήριξη των εθνικών προσπαθειών για την επίτευξη ανεξάρτητης διαβίωσης. Οι προτεινόμενοι κανονισμοί για την περίοδο χρηματοδότησης 2021-2027 περιλαμβάνουν σημαντικές εγγυήσεις για τα θεμελιώδη δικαιώματα, ιδίως τους λεγόμενους αναγκαίους πρόσφορους όρους και τον ισχυρότερο ρόλο των επιτροπών παρακολούθησης. Η κοινωνία των πολιτών, συμπεριλαμβανομένων των οργανώσεων ατόμων με αναπηρία και των εθνικών φορέων για την προαγωγή και προστασία των ανθρωπίνων δικαιωμάτων, μπορεί να διαδραματίσει σημαντικό ρόλο στην αποτελεσματική παρακολούθηση της χρήσης των ταμείων.

Γνώμη 10.1 του FRA

Η ΕΕ και τα κράτη μέλη της θα πρέπει να διασφαλίζουν ότι τα δικαιώματα τα οποία κατοχυρώνονται στη Σύμβαση των Ηνωμένων Εθνών για τα δικαιώματα των ατόμων με αναπηρία και στον Χάρτη των Θεμελιωδών Δικαιωμάτων της ΕΕ γίνονται απολύτως σεβαστά, ώστε να μεγιστοποιηθεί η δυνατότητα των

Ευρωπαϊκών Διαρθρωτικών και Επενδυτικών Ταμείων (ΕΔΕΤ) να στηρίζουν την ανεξάρτητη διαβίωση. Στο πλαίσιο αυτό, ο νομοθέτης της ΕΕ θα πρέπει να θεσπίσει τους νέους αναγκαίους πρόσφορους όρους για την αποτελεσματική εφαρμογή και υλοποίηση του Χάρτη των Θεμελιωδών Δικαιωμάτων της ΕΕ και της Σύμβασης των Ηνωμένων Εθνών για τα δικαιώματα των ατόμων με αναπηρία, όπως προβλέπεται στον κανονισμό περί κοινών διατάξεων που πρότείνει η Ευρωπαϊκή Επιτροπή για το επόμενο πολυετές δημοσιονομικό πλαίσιο 2021-2027.

Προκειμένου να διασφαλιστεί η αποτελεσματική παρακολούθηση της χρήσης των ταμείων και των αποτελεσμάτων της, η ΕΕ και τα κράτη μέλη της θα πρέπει να λάβουν μέτρα ώστε να συμπεριλάβουν τις οργανώσεις ατόμων με αναπηρία και τους εθνικούς φορείς για την προαγωγή και προστασία των ανθρωπίνων δικαιωμάτων στις επιτροπές παρακολούθησης των ΕΔΕΤ. Η διάθεση ανθρωπίνων πόρων και επαρκούς χρηματοδότησης στις εν λόγω οργανώσεις και στους φορείς αυτούς, καθώς και

η διάθεση ενωσιακών πόρων ειδικά προς τον σκοπό αυτό, θα ενισχύσει την αποτελεσματικότητα των προτεινόμενων αναγκαιών πρόσφορων όρων.

Η ΕΕ και πολλά κράτη μέλη έλαβαν μέτρα για την εξασφάλιση της συμμετοχής των ατόμων με αναπηρία στη διαδικασία θέσπισης νομοθεσίας και χάραξης πολιτικής, σύμφωνα με τις υποχρεώσεις που υπέχουν βάσει του άρθρου 4 παράγραφος 3 της Σύμβασης των Ηνωμένων Εθνών για τα δικαιώματα των ατόμων με αναπηρία. Ωστόσο, σε πολλές περιπτώσεις εξακολουθεί να απουσιάζει η διαβούλευση με τα άτομα με αναπηρία ή η ενεργός συμμετοχή τους, όπως απαιτείται βάσει της Σύμβασης. Η έλλειψη επίσημων δομών για την εξασφάλιση συστηματικής συμμετοχής, καθώς και η ανεπάρκεια ανθρωπίνων και οικονομικών πόρων για τη συμμετοχή σε διαβουλεύσεις, μπορεί να συντελέσει στον αποκλεισμό των ατόμων με αναπηρία από τον σχεδιασμό, την υλοποίηση και την παρακολούθηση των προσπαθειών για την εφαρμογή της Σύμβασης.

Γνώμη 10.2 του FRA

Τα θεσμικά όργανα και τα κράτη μέλη της ΕΕ θα πρέπει να εξασφαλίσουν την ενεργό συμμετοχή των ατόμων με αναπηρία στις διαδικασίες λήψης αποφάσεων, μέσω των οργανώσεων εκπροσώπησής τους κ.ά. Για τον σκοπό αυτό, τα κράτη μέλη και τα θεσμικά όργανα της ΕΕ θα πρέπει να διευκολύνουν τη συμμετοχή των οργανώσεων ατόμων με αναπηρία, με τη σύσταση συμβουλευτικών φορέων ή φορέων διαβούλευσης και άλλα μέσα. Οι εκπρόσωποι των ατόμων με αναπηρία θα πρέπει να είναι πλήρη μέλη των φορέων αυτών, σε ισότιμη βάση με τους άλλους, και να έχουν πρόσβαση στους πόρους που απαιτούνται για την ουσιαστική συμμετοχή τους.

Έξι κράτη μέλη και η ΕΕ δεν έχουν επικυρώσει το προαιρετικό πρωτόκολλο της Σύμβασης των Ηνωμένων Εθνών για τα δικαιώματα των ατόμων με αναπηρία, το οποίο προβλέπει το δικαίωμα των φυσικών προσώπων να υποβάλλουν αναφορές στην επιτροπή για τα δικαιώματα των ατόμων με αναπηρία, καθώς και τη δυνατότητα της εν λόγω επιτροπής να διενεργεί εμπιστευτικές έρευνες μόλις λάβει «αξιόπιστες πληροφορίες που υποδεικνύουν κατάφωρες ή συστηματικές παραβιάσεις» της Σύμβασης (άρθρο 6).

Γνώμη 10.3 του FRA

Τα κράτη μέλη της ΕΕ τα οποία δεν έχουν καταστεί ακόμη συμβαλλόμενα μέρη του προαιρετικού πρωτοκόλλου της Σύμβασης των Ηνωμένων Εθνών για τα δικαιώματα των ατόμων με αναπηρία θα πρέπει να εξετάσουν το ενδεχόμενο να προβούν στις απαραίτητες ενέργειες για να διασφαλίσουν την επικύρωσή του, ώστε να επιτευχθεί η πλήρης επικύρωσή του σε ολόκληρη την ΕΕ. Η ΕΕ θα πρέπει επίσης να εξετάσει το ενδεχόμενο να αναλάβει ταχεία δράση για την αποδοχή του προαιρετικού πρωτοκόλλου.

Έως το τέλος του 2018, μόνο ένα κράτος μέλος δεν είχε ορίσει πλαίσιο για την προώθηση, προστασία και παρακολούθηση της εφαρμογής της Σύμβασης των Ηνωμένων Εθνών για τα δικαιώματα των ατόμων με αναπηρία όπως απαιτείται βάσει του άρθρου 33 παράγραφος 2 της Σύμβασης. Ωστόσο, η αποτελεσματική λειτουργία ορισμένων υφιστάμενων πλαισίων υπονομεύεται από την ανεπάρκεια πόρων, τις περιορισμένες εντολές και την αδυναμία να διασφαλιστεί η συστηματική συμμετοχή των ατόμων με αναπηρία, όπως και από την έλλειψη ανεξαρτησίας σύμφωνα με τις Αρχές των Παρισίων σχετικά με τη λειτουργία των εθνικών θεσμικών οργάνων για τα ανθρώπινα δικαιώματα.

Γνώμη 10.4 του FRA

Η ΕΕ και τα κράτη μέλη της θα πρέπει να εξετάσουν το ενδεχόμενο να διαθέσουν επαρκείς και σταθερούς οικονομικούς και ανθρωπίνους πόρους για τα πλαίσια παρακολούθησης που θεσπίζονται βάσει του άρθρου 33 παράγραφος 2 της Σύμβασης των Ηνωμένων Εθνών για τα δικαιώματα των ατόμων με αναπηρία. Όπως προβλέπεται στη γνωμοδότηση που εξέδωσε ο FRA το 2016 σχετικά με τις απαιτήσεις του άρθρου 33 παράγραφος 2 της Σύμβασης των Ηνωμένων Εθνών για τα δικαιώματα των ατόμων με αναπηρία στο πλαίσιο της ΕΕ, τα κράτη μέλη της ΕΕ θα πρέπει να εγγυηθούν τη βιωσιμότητα και την ανεξαρτησία των πλαισίων παρακολούθησης διασφαλίζοντας ότι διαθέτουν ισχυρή νομική βάση για το έργο τους. Η σύνθεση και η λειτουργία των πλαισίων παρακολούθησης θα πρέπει να λαμβάνουν υπόψη τις Αρχές των Παρισίων για τη λειτουργία των εθνικών θεσμικών οργάνων για τα ανθρώπινα δικαιώματα.

Το 2018 υπήρξε έτος προόδου, αλλά και προβλημάτων όσον αφορά την προστασία των θεμελιωδών δικαιωμάτων. Στην Έκθεση για τα Θεμελιώδη Δικαιώματα 2019 του FRA εξετάζονται οι σημαντικές εξελίξεις στην Ευρωπαϊκή Ένωση από τον Ιανουάριο έως τον Δεκέμβριο του 2018 και περιγράφονται συνοπτικά οι γνώμες του FRA επ' αυτών. Επισημαίνοντας τόσο τα επιτεύγματα, όσο και τους τομείς στους οποίους εξακολουθούν να υπάρχουν προβληματισμοί, η έκθεση παρέχει στοιχεία για τα κυριότερα ζητήματα που διαμορφώνουν τον διάλογο σχετικά με τα θεμελιώδη δικαιώματα σε ολόκληρη την ΕΕ.

Φέτος στο ειδικό κεφάλαιο εξετάζεται η σχέση μεταξύ των ανθρωπίνων και θεμελιωδών δικαιωμάτων και των στόχων βιώσιμης ανάπτυξης. Στα υπόλοιπα κεφάλαια εξετάζονται τα ακόλουθα θέματα: ο Χάρτης των Θεμελιωδών Δικαιωμάτων της ΕΕ και η χρήση του από τα κράτη μέλη· ισότητα και απαγόρευση των διακρίσεων· ρατσισμός, ξενοφοβία και συναφείς μορφές μισαλλοδοξίας· ένταξη των Ρομά· άσυλο και μετανάστευση· κοινωνία της πληροφορίας, προστασία της ιδιωτικής ζωής και προστασία των δεδομένων· δικαιώματα του παιδιού· πρόσβαση στη δικαιοσύνη· και εξελίξεις όσον αφορά την εφαρμογή της Σύμβασης για τα δικαιώματα των ατόμων με αναπηρία.

Περαιτέρω πληροφορίες:

Για την πλήρη Έκθεση για τα Θεμελιώδη Δικαιώματα 2019 του FRA – βλ. <http://fra.europa.eu/en/publication/2019/fundamental-rights-report-2019>

Βλ. επίσης τις συναφείς δημοσιεύσεις του FRA:

- FRA (2019), Έκθεση για τα Θεμελιώδη Δικαιώματα 2019 – Γνώμες του FRA, Λουξεμβούργο, Υπηρεσία Εκδόσεων, <http://fra.europa.eu/en/publication/2019/fundamental-rights-report-2019-fra-opinions> (διατίθεται στις 24 επίσημες γλώσσες της ΕΕ)
- FRA (2019), *Implementing the Sustainable Development Goals in the EU: a matter of human and fundamental rights*, Λουξεμβούργο, Υπηρεσία Εκδόσεων, <http://fra.europa.eu/en/publication/2019/fr-2019-focus-sdgs-eu> (διατίθεται στα αγγλικά και τα γαλλικά)

Για τις προηγούμενες ετήσιες εκθέσεις του FRA σχετικά με τις προκλήσεις και τα επιτεύγματα της Ευρωπαϊκής Ένωσης στον τομέα των θεμελιωδών δικαιωμάτων, βλ.: <http://fra.europa.eu/en/publications-and-resources/publications/annual-reports> (διατίθενται στα αγγλικά, τα γαλλικά και τα γερμανικά).

FRA – ΟΡΓΑΝΙΣΜΟΣ ΘΕΜΕΛΙΩΔΩΝ ΔΙΚΑΙΩΜΑΤΩΝ ΤΗΣ ΕΥΡΩΠΑΪΚΗΣ ΕΝΩΣΗΣ

Schwarzenbergplatz 11 – 1040 Βιέννη – Αυστρία
Τηλ. +43 158030-0 – Φαξ +43 158030-699
fra.europa.eu
[facebook.com/fundamentalrights](https://www.facebook.com/fundamentalrights)
[linkedin.com/company/eu-fundamental-rights-agency](https://www.linkedin.com/company/eu-fundamental-rights-agency)
twitter.com/EURightsAgency

Υπηρεσία Εκδόσεων
της Ευρωπαϊκής Ένωσης

Λουξεμβούργο: Υπηρεσία Εκδόσεων της Ευρωπαϊκής Ένωσης, 2019
© Οργανισμός Θεμελιωδών Δικαιωμάτων της Ευρωπαϊκής Ένωσης, 2019
© Φωτογραφίες (από πάνω αριστερά προς τα κάτω δεξιά): iStockphoto-
Ευρωπαϊκή Ένωση· iStockphoto (3 & 4)·
OSCE (Milan Obradovic)· iStockphoto (6-10)

Print: ISBN 978-92-9474-580-4 ISSN 2467-2416 doi:10.2811/883581
PDF: ISBN 978-92-9474-572-9 ISSN 2467-2645 doi:10.2811/223491